

॥ હરિ:ॐ ॥

Published by Hariom Ashram, Nadiad, Gujarat

હરિ:ॐ ગુંજન

HARI:OM GUNJAN (Gujarati Bi-Monthly)

Year : 4 • Issue : 5 • 5th March, 2022 • Price : Rs. 10

નીમંગળ

॥ હરિ:ॐ ॥

પૂજય શ્રીમોટાનો ૮૪મો
સાક્ષાત્કાર દિન
રામનવમી ઉત્સવ

આત્મીય સ્વજનશ્રી,

ચૈત્ર સુદ નોમ-રામનવમી, એ પૂજય શ્રીમોટાનો ૮૪મો સાક્ષાત્કાર દિન હોઈ પૂજય શ્રીમોટા તથા તેમની વિચારધારા અને પ્રવૃત્તિ સાચે સંકાયેલાં સહુ સ્વજન ભાઈબહેનોનાં મિલન સમારોહના યજમાન બનવાનો અમોને રૂડો અવસર મણ્યો છે. અનેરા એવા આ 'ઉત્સવ'માં આપ સહુને પરિવારજનો-મિત્રમંડળ સહિત પદારવા અમારુ હાર્દિક નિમંત્રણ છે.

સ્નેહાધીન : શ્રી રૂપેશભાઈ રમેશભાઈ પટેલ (USA) તથા પરિવાર

ગામ : પલાણા, તા. નડિયાદ, જિ. ખેડા અને

જાગૃતિ એજચ્યુકેશન ટ્રસ્ટ અને સમસ્ત ગ્રામજનો - ગામ: લવાણા, તા. ઓલપાડ, જિ. સુરત.

: મિલન સમારંબ તથા ઉતારાનું સ્થળ :- શ્રી ડેડ.એમ.પટેલ વિધાલય, લવાણા, તા. ઓલપાડ, જિ. સુરત
કાર્યક્રમની રૂપરેખા :-

શનિવાર, તા.: ૦૬-૦૪-૨૦૨૨

સાંજે

૬.૦૦ થી ૭.૦૦ : હરિ:ॐ ધૂન અને ભજનો - લવાણા મંડળ.

૭.૦૦ થી ૮.૦૦ : સાંસ્કૃતિક કૃતિ તથા વક્તવ્ય

: શ્રી ડેડ.એમ.પટેલ વિધાલયની બાળાઓ

૮.૦૦ થી ૯.૦૦ : પ્રસાદ.

રવિવાર, તા.: ૧૦-૦૪-૨૦૨૨

૭.૩૦ થી ૮.૦૦ : હરિ:ॐ નામસ્મરણ

૮.૦૦ થી ૯.૦૦ : નિત્ય પ્રાર્થના - આરતી

૯.૦૦ થી ૧૦.૧૫ : ભજનો (ભાવિક પટેલ તથા સાચીઓ)

૧૦.૧૫ થી ૧૦.૩૦ : એવોઈ વિતરણ

૧૦.૩૦ થી ૧૧.૩૦ : ડૉ. શ્રી ભન્દાયુ વછરાજાની

૧૧.૩૦ થી ૧૨.૦૦ : યજમાન આભારવિધિ, ગુરુવંદના

૧૨.૦૦ થી ૨.૦૦ : પ્રસાદ.

સવારે

વિઝનિ : શનિવારને તા. ૦૬-૦૪-૨૦૨૨ ના રોજ બહારગામથી આવનાર અને ઉતારા સ્થળે રહેવા ઈચ્છનાર સ્વજનોએ તેમની સંખ્યા તા. ૩૦-૦૩-૨૦૨૨ સુધીમાં મોબાઇલથી કોઈપણ નંબર ઉપર જાણ કરવા વિનંતી.

શ્રી શૈલેષભાઈ પટેલ - લવાણા : ૮૮૨૪૩ ૮૦૧૩૬

શ્રી પંકજભાઈ પટેલ - લવાણા : ૮૪૨૮૧ ૪૨૫૦૮

ડૉ. શ્રી હારેશભાઈ પટેલ : ૯૬૬૨૨ ૧૦૮૮૮ (વલ્લભ વિધાનગર)

નિમંત્રક :

શ્રી રૂપેશભાઈ રમેશભાઈ પટેલ (USA)
તથા પરિવારજનો,
ગામ: પલાણા, તા. નડિયાદ, જિ. ખેડા. તથા
જાગૃતિ એજચ્યુકેશન ટ્રસ્ટ અને સમસ્ત ગ્રામજનો.
ગામ: લવાણા, તા. ઓલપાડ, જિ. સુરત.

ધમરજન્સી કોન્ટેક્ટ શ્રી પ્રવિષભાઈ પટેલ (સુરત) - મો. ૬૩૫૪૨ ૩૫૭૩૪

ઉત્સવનું સ્થળ લવાણા ગામે પહોંચવા માટે અડાજણ ડેપોથી બસ સુવિધા મળશે.

હરિ:ॐ આશ્રમ, નિડિયાદ પ્રકાશિત

હરિ:ॐ ગુંજન

'HARI:OM GUNJAN' (Gujarati Bi-monthly)

વર્ષ-૪, અંક-૫

માનદંતંગીશ્રી : રાજેન્દ્રભાઈ રાવલ

માર્ચ-એપ્રિલ, ૨૦૨૨

પોતે પોતાને અડચણકર્તા

કુંભકોણમુખ

હરિ:ॐ

૨૭-૮-૫૧

માને બાળક જન્મવાનું હોય છે તે વેળા તેને પ્રસવ થાય તે કાજે કુદરતે એવી યોજના કરેલી હોય છે કે તે વેળા માના શરીરમાં વેણ પ્રકટે છે. એ વેણને લીધે જ બાળકનો જન્મ થઈ શકે છે. બીજાં બધાં હિંમત અને આશ્વાસન આપે એ ખરું છે, પણ જો વેણ ગ્રકટવાનું ના બને, તો બાળકનો જન્મ થવો સાવ પૂરેપૂરો અશક્ય તો ન ગણાય, પરંતુ તેમાં માને ઘણી મુશ્કેલી નડે એ વાત ચોક્કસ; એટલે તેમાં માનો પુરુષાર્થ એટલો કે તે વેણ જ્યારે પ્રગટે ત્યારે હાથપગને એકદમ સીધા, અમુક પ્રકારની સ્થિતિમાં, તેમ ને તેમ રાખી મૂકે, તો જન્મ બહુ સરળતાથી થાય. તે સમયે ઘણું કષ્ટ થવાને લીધે અજ્ઞાનપણામાં આખું શરીર તે હલાવી નાખે છે ને હાથપગ ઊંચાનીયા કરે છે, તેથી આવેલી વેણનું જોશ ઘટી જાય છે અને જે મધ્યબિંદુ તરફ તેની ગતિ થવાની હોય છે ત્યાં તે નથી થતી; એટલે વેણનો જે ઉદ્દેશ છે, તેને મદદ કરવાને બદલે વેણના હેતુને તે નકામો બનાવે છે. એવી જ રીતે જીવનું છે. યેતનને અનુભવવા કાજે જ માનવીનો જન્મ છે, તે અર્થે જ જીવન અને સંસાર છે. સંસારમાં ને જીવનમાં મળતાં દુઃખો, કષ્ટો, મુશ્કેલીઓ, ઉપાધિઓ વગેરે બધું જીવને સાચું ભાન પ્રકટાવવાને કાજે છે; એટલે આપણો પુરુષાર્થ એવી રીતનો હોવો ઘટે ને આપણી બુદ્ધિ એવી રીતે કામ કરતી હોવી ઘટે, કે જેથી કુદરતનો હેતુ ફલિત થઈ શકે.

(‘જીવનસોપાન’ ગ્રી.આ. પૃ. ૬૪-૬૫)

- પ્રુણ્ય શ્રીમોટા

હરિ:ॐ આશ્રમ, નિડિયાદને દાન-ભેટ આવકાર્ય છે.

હવે આપના દ્વારા સીધેસીધા આશ્રમના બેંકખાતામાં કોઈ પણ બેંકની પેમેન્ટ એપ, RTGS, NEFT કે IMPS મારફત નાણાં મોકલી શકાશે.

હરિ:ॐ આશ્રમ, નિડિયાદ

બેંકનું નામ : BANK OF BARODA - બેંક ઓફ બરોડા, Mission Road Branch, Nadiad
સેવિંગ્સ એક્ઝાઉન્ટ નંબર : 72850100008267

IFSC : BARB0DBMISS (Fifth Character is ZERO) (પાંચમો આંકડો શૂન્ય સમજવો.)

આશ્રમને ઓનલાઈન પેમેન્ટ કર્યા પછી તેની જાણ બ્લોટ્સએપ મેસેજથી નીચે જણાયેલ બ્લોટ્સએપ નંબર પર પૈસા મોકલનાર સ્વજનનું નામ, સરનામું (પીનકોડ સહિત), મોબાઇલ નંબર તેમજ પાનકાઈ નંબર પણ અચૂક દર્શાવશો કે જેથી મળેલ નાણાની પહોંચ ત્વરીત પાઠવી શકાય. ઉપરોક્ત પદ્ધતિથી ‘હરિ:ॐ ગુંજન’નું લવાજમ પણ મોકલી શકાશે. (ઈન્કમટેક્ષ એક્ટની કલમ ૮૦(જ)(૫) અન્વયે ભેટની રકમ કરમુક્તિને પાત્ર છે.) (પાન કાર્ડ નંબર અવશ્ય લાભવો.) બ્લોટ્સએપ નંબર : પરેશભાઈ શાહ (મેનેજર) : ૯૪૦૮૮ ૨૦૭૫૭ અથવા રાજેન્દ્રભાઈ રાવલ : ૯૮૭૮૮ ૦૫૨૩૧

www.hariomashram.in hariommota10@gmail.com	અનુક્રમણિકા		
દ્રસ્તીમંડળ	ક્રમ	વિષય	પૃષ્ઠ
શ્રી જિતેન્દ્રકુમાર છ. અમીન શ્રી રાજેન્દ્રભાઈ બી. રાવલ શ્રી જોગેશ(મંગેશ)ભાઈ ડી. પટેલ શ્રી પ્રશાંતભાઈ એસ. પટેલ શ્રી કીર્તિભાઈ બી. પરમાર	૧.	રામનવમી	૨૮૬ મ. ભણ
પરી તારીખે દ્વિમાસિક અંક પ્રગત થાય છે. પત્રવ્યવહાર/સરનામું બદલાયું હોય તો ગ્રાહક નંબર સાથે તાત્કાલિક હરિ:ઊં આશ્રમ, પો.બો. નં. ૭૪, નડિયાદ- ૩૮૭૦૦૧ને લેખિત જાણ કરશો.	૨.	સગુણ/નિર્ગુણ દર્શન	૨૮૬ મ. ભણ
	૩.	'મોટા'ની ઓળખ	૨૮૬ મ. ભણ
	૪.	ગુરુની આવશ્યકતા	૫૦ શ્રીમોટા
	૫.	મનશુદ્ધિની ત્રણ કિયાઓ	૫૦ શ્રીમોટા
	૬.	તમસ-રજસ-સત્ત્વ ગુણોની સમજૂતી	૫૦ શ્રીમોટા
	૭.	સંસાર, પાઠશાળા યાને પ્રયોગભૂમિ	૫૦ શ્રીમોટા
	૮.	ગુરુ શરીરે દૂર ભલે હોય	૫૦ શ્રીમોટા
	૯.	એકાત્મિક સાધનાની જરૂર, શરૂમાં, શા માટે ?	૫૪ શ્રીમોટા
	૧૦.	સાધનામાં રસ ક્યારે પડે ?	૫૪ શ્રીમોટા
	૧૧.	સેહસિંહું શ્રીમોટાનું આમંત્રણ	૧૬ અપૂર્વ દાત
	૧૨.	પ્રેમની ભૂમિકા	૧૮ શ્રીમોટા
	૧૩.	ગરજ જાગવી જોઈએ	૧૮ શ્રીમોટા
	૧૪.	ગરજ જાગવી, પાકવી જોઈશે	૨૦ શ્રીમોટા
	૧૫.	પ્રશ્નોત્તર	૨૧ શ્રીમોટા
	૧૬.	સ્મરણથી સભાનતા	૨૩ શ્રીમોટા
	૧૭.	મોટાચરણે : આંતરપ્રવેશ કાર્તિકેય અ. ભણ	૨૪
લાખાણ અંગે	ડૉ. વિક્રમ સારાભાઈ એવોર્ડ (PRL)		
પ્રકાશન સ્થળ : હરિ:ઊં આશ્રમ, શેરી નદીને કિનારે, જૂના બિલોદરા, નડિયાદ-કપડવંજ રોડ, નડિયાદ-૩૮૭૦૦૧	<p>હરિ:ઊં આશ્રમ પ્રેરિત ડૉ. વિક્રમ સારાભાઈ એવોર્ડ - ફિઝિકલ રિસર્ચ લેબોરેટરી, અમદાવાદ (ભારત સરકાર ઉપકરમ) દ્વારા આપવામાં આવે છે. રૂ. ૬૫/- લાખ જેટલી રકમ આ અગાઉ આપવામાં આવેલ છે જેમાં ચાલુ વર્ષે રૂ. ૨૦/- લાખ જેટલી બીજી રકમ ઉમેરવામાં આવેલ છે. એટલે કે અત્યાર સુધીમાં રૂ. ૮૫/- લાખ જેટલી રકમ PRLને આપેલ છે. સર્વે સ્વજનોને ઉક્ત બાબતે આર્થિક સહયોગ આપવા હાઈક અપીલ કરવામાં આવે છે.</p> <p style="text-align: right;">દ્રસ્તીમંડળ, હરિ:ઊં આશ્રમ, નડિયાદ</p>		

‘જીવાત્મા સાથે પરમાત્માનાં લગ્નનો દિવસ’
એટલે રામનવમી.

રામનવમીનો દિવસ એટલે ભારતીય પ્રજાના હદ્યમાં રહેલા રામના જન્મનો દિવસ. આ ‘રામ’ દશરથનંદન-કૌશલ્યપુત્ર રૂપે માનવદેહમાં પ્રગટ થયા. એ પછી આજે હજારો વર્ષ પછી એ ‘રામ’ની ભાવના ભારતીય પ્રજાના હદ્યમાં રમી રહી છે. પ્રભુએ-ચેતને રામાવતાર લઈને એ કાળને અનુરૂપ કાર્યો સિદ્ધ કર્યા. એ યુગમાં પ્રભુના એ રૂપે ધનુષ્ય અને બાણ જેવાં શર્સો ધારણ કરીને અસુરોનો સંહાર કર્યો, અન્યાયની ધારાને ધોર્ધ નાખી ને ન્યાય અને સંવાદ સ્થાપ્યાં. વચનપાલનની તીવ્રતા સિદ્ધ કરી, પરિવારમાં સહિષ્ણુતા અને સ્નેહનો આદર્શ સિદ્ધ કર્યો.

એ પછી શ્રીહરિ શ્રી કૃષ્ણાવતારમાં સુદર્શન ચક ધારણ કરીને પ્રગટ થયા. બાળપણથી આરંભી દેહત્યાગના અનેક લીલા-પ્રસંગોથી એમણે લોકહદ્યને મુજબ કર્યું, ઘેલું કર્યું અને માનવજીવનને રસિકતાથી સભર કર્યું છે.

આમ શ્રીહરિએ માનવદેહમાં અવતરીને માનવને પોતાના યુગની જરૂરિયાત મુજબ ઉદ્ધારનો માર્ગ પ્રેર્યો છે.

હરિનો આવો અવતાર ૧૮૭૮માં રામનવમીને દિવસે બનારસમાં થયો. શ્રી ચૂનીલાલ ભગતના હદ્યપ્રદેશમાં પરમાત્માનો પૂર્ણાવતાર થયો અને શ્રીમોટા રૂપે આ ધરતી પર વિહરીને પોતાના દેહના રોમરોમથી, પોતાની નજર માત્રથી જે પ્રેમપ્રવાહ વહાયો, એ પ્રેમ અનેક માનવહૈયાને કબજે કર્યા. શ્રીમોટાએ પોતાનામાં થયેલા હરિ અવતારની વાત સ્પષ્ટ લખી છે :

જીવનનાં નયન તો હાવાં હરિ સાક્ષાત્ પોતે છે,
હવે અવતાર જીવનમાં હરિએ શો લીધેલો છે !

‘જીવનપગંડી’, પ્ર.આ. પૃ. ૩૫૮ - શ્રીમોટા

હાલના યુગમાં આ હરિ અવતારે પોતાના ‘દર અસલ’ રૂપને ગૂઢ-ગુપ્ત રાખીને માનવમાત્ર સાથે વ્યવહાર કર્યો અને સૌનાં હદ્યમાં ભાવરૂપે સ્થિર થયા અને હદ્યના સ્પંદનરૂપે એ આજે પણ ધબકતાં રહ્યાં છે !

શ્રી મોટામાં થયેલા હરિ અવતારે આ જમાનામાં પ્રેમશસ્ત્ર ધારણ કર્યું. તેઓશ્રી પોતાની માર્ભિક વાણીમાં કહેતા હતા કે ‘મારા ગુરુમહારાજ તો મને ડંડો આપતા હતા. એ મારા હાથમાં હોત તો તમને બે ડંડા ઠોકત.’ પણ મેં ગુરુ મહારાજને કહ્યું, ‘પ્રભુ, મારે તો લોકોને મારી સાથે સાંકળેલાં રાખવા છે’, એટલે એ ડંડો ન લીધો.’

આ વાણી તો આપણે થોડુંક પણ સમજી શકીએ માટે તેઓશ્રી કહેતા હતા, પરંતુ શ્રીમોટાએ પ્રેમદંડ ધારણ કરેલો અને એનો અકળ સ્પર્શ આપણને સૌને થયા કરે છે.

રામનવમીનો દિવસ પૂજય શ્રીમોટાના સાક્ષાત્કારદિન તરીકે ઉજવવાનો હેતુ શો છે ? શ્રીમોટા આ દિવસની ઉજવણીને ‘લગ્નના દિવસ’ની ઉજવણી તરીકે ઓળખાવતા હતા અને ‘તમારું દિલ ખુલ્ખું કરીને મને આપજો’ એમ વીનવતા હતા. તેઓશ્રીના આ પ્રેમભર્યા નિમંત્રણમાં આપણા પરમ પ્રીતમ-પરમાત્માનો-અદ્ભુત અસરકારક રણકો છે. દરેકના હદ્ય સુધી આ નિમંત્રણ પહોંચ્યું છે. આપણે સૌ આ નિમંત્રણ વાંચીએ છીએ-પણ આપણે ‘જીવ’ ભાવનો છેડો છોડતા નથી, અને એ છોડીને આપણા અનુસંધાન પાના નં. ૮

શ્રીમોટાને ૧૯૭૪માં દૈતનો સાક્ષાત્કાર થયો. અર્થાત્ સગુણ બ્રહ્મનો એ સાક્ષાત્કાર હતો. પોતાને થયેલા આ દર્શનની સમજૂતી વેદાન્ત પરિભાષામાં શ્રીમોટા આ રીતે સમજાવે છે.

‘સગુણ બ્રહ્મની પ્રાપ્તિમાં નિર્ગુણ બ્રહ્મની પ્રાપ્તિનો સમાવેશ થઈ જ જાય એમ નથી. નિર્ગુણ બ્રહ્મની પ્રાપ્તિમાં સગુણ બ્રહ્મની પ્રાપ્તિ આવી જ જાય એમ પણ નથી. બંને જુદું જુદું છે. બંનેનો સાક્ષાત્કાર અલગ અલગ થવો રહે છે. પણ ગમે તે એક પ્રકારના સાક્ષાત્કારથી મુક્તિ મેળવી શકાય ખરી. પરંતુ બંનેની પ્રાપ્તિ વધુ સારી ગણાય.’

‘સગુણ સાક્ષાત્કારદર્શન અને નિર્ગુણ સાક્ષાત્કાર વચ્ચે ભેદ છે તે સમજવા જેવું છે. સગુણ સાક્ષાત્કાર તથા નિર્ગુણ એટલે અદૈતનો સાક્ષાત્કાર તે બેમાંથી એકબીજાથી ચાહિયાતો છે તેમ ન કહી શકાય. ગમે તે સાક્ષાત્કારથી મુક્ત બની શકાય છે.’

‘બંને પ્રકારનો સાક્ષાત્કાર થાય જ એવો કશો નિશ્ચિત નિયમ નથી. કોઈને નિર્ગુણનો અનુભવ વહેલો થાય અને સગુણનો ના પણ થાય કે પછીથી પણ થાય. કોઈકને સગુણનો અનુભવ પહેલો થાય અને નિર્ગુણનો ના પણ થાય. આમ હોવા છતાં બંને પ્રકારના અનુભવની કક્ષા એકબીજાથી ચાહતી કે ઉત્તરતી છે તેવું કશું નથી.’

ખરો સગુણનો સાક્ષાત્કાર એટલે પોતાના આધારમાં ચેતનાની ગુણશક્તિનો પ્રાહુર્ભાવ થવો તે.

ધ્યેય-પ્રાપ્તિનાં અંદ્ધાણ

૧૯૭૮ના નવેમ્બર-ડિસેમ્બરમાં શ્રીમોટા કરાંચીમાં હતા. ત્યારે ઘણાય મિત્રોની હાજરીમાં અનેક નિમિત્તે ભાવાવેશ પ્રગટતો, અને તે લાંબા ગાળા સુધી ચાલતો. આવી સ્થિતિ ત્રણેક વરસ લગી રહેલી. વારંવાર પ્રગટતા ભાવાવેશથી તેમાં પણ સહજતા અને સંંગતા પ્રગટતી જાય છે. અને પછી

એ અવસ્થા સહજ, કાબૂવશ જીવંત બની ગઈ છે.

કરાંચીમાં શ્રીમોટાની મસ્ત દશાના ઘણા પ્રસંગો બનેલા છે અને સદ્ગુરુના હુકમપાલનના અભૂતપૂર્વ બનાવો પણ બનેલા છે. હુકમપાલનની એ સહજ સાધનાથી હવે ધ્યેયપ્રાપ્તિનું શિખર નિકટ આવવા લાગ્યું.

તા. ૧૭મી માર્ચ ૧૯૭૮ના રોજ શ્રીમોટા કાનપુરથી કાશી આવ્યા. ત્યારે શરીરમાં તીવ્ર દર્દ શરૂ થયેલું પણ એથી મન લેશ પણ અસ્વસ્થ ન હતું. ઉદાસી પણ આવી ન હતી. પ્રત્યક્ષ આવી મળેલાં કર્મ પ્રભુકૃપાથી પૂરાં થયાં હતાં.

કાશીમાં રહેવા માટે બંગલાની તપાસ કરવાની હતી. એ અંગે બધાંને મળવાનું હતું. બીજું કામ પણ ગોઠવવાનું હતું. શરીરમાં દર્દ વધતું જતું હોવાથી આ બધું કામ સપાટી પરથી ચેતનાથી થતું હોય એમ અનુભવાતું હતું. કરાંચીમાં મળેલા બાબાની સૂચનાનુસારતા. ૨૦મી માર્ચની રાત્રે કશુંક બનવાનું તો હતું જ, પણ એના વિચાર સરખા મનમાં આવતા ન હતા. શરીરનું આ દર્દ દિવસે પણ રાડ પોકારાવે એવું હતું. રાતના દર્દ વધે એવા ઘણા જ અનુભવો થયા.

ઉલટો જીવ તો ઊડો ઊડો ઉત્તરતો જતો લાગતો, એટલે બહારની ચેતના કામ પૂરતી, ઘણી ઓછી થઈ ગયેલી, ને અંદરની ચેતનાની જગૃતિ એકદમ તીવ્રતમ થઈ ગઈ હતી.

તા. ૨૦મીની રાતે બનનારી ઘટના અંગે શ્રીમોટાએ પોતાની સાથે જે બહેન હતાં એમને જાણ કરેલી. એથી એ બહેન જરાક ઊંચા જીવે ફરતાં હતાં. પણ તા. ૨૦મી માર્ચની રાતના શ્રીમોટા તો નિરાંતે સૂતા.

રાતના એક વાગ્યાની દસેક મિનિટ પહેલાં અમારા બંગલાની આગળથી ‘હરિ:ઓ’ની બુમ

એકાએક સંભળાઈ. મને જ સંબોધીને તે બૂમ પાડવામાં આવી હતી તે તરત જ સમજાયું. એટલે મેં પણ સામી તેને ‘હરિઃઽં’ની બૂમ મારી. બૂમ મારનાર ભાઈ સામેથી આવ્યા. તે સંપૂર્ણ નજી હતા. માથે ઘણા બધા ગુંચળાંવાળા વાળ હતા. નીચે ઊતર્યો ત્યારે જાણું કે તેઓ મને એવી મધરાતે ક્યાંક લઈ જવા માગતા હતા. બહેનને એક ચિંઠી લખીને ઉપર મૂકી આવ્યો કે જેથી મારી ચિંતા ન થાય. મારી ગેરહાજરીમાં તે જાગી ગયેલી અને મને ન જોવાથી સહેજ ફિકર ચિંતા પણ થયેલી, પરંતુ આવું બધું કરાંચીમાં બન્યા કરતું તેથી તેને વિશ્વાસ બેઠેલો કે પછીથી બધાં ટીક વાનાં થઈ જશે. વળી, તા. ૨૮મી માર્ચ ‘કશુંક’ થવાનું છે તેની પણ તેને ખબર જ હતી. એટલે નિશ્ચિત થઈ ગઈ હતી.

પેલા ભાઈએ મને જણાયું કે મારે મણિકર્ણિકાના ઘાટની પેલી બાજુ ગંગાજીને સામે પાર જયાં તેમના ગુરુમહારાજ રહેતા હતા ત્યાં જવાનું હતું. તેમણે તેમને મોકલ્યા હતા અને એ ગુરુ પાસે મારે રહેવાનું હતું. મેં કહ્યું, ‘હું તો રાત્રે ત્યાં આવું ને સવારે અહીં પાછો આવું. એટલી વાત કબૂલ હોય તો હું આવું. મારી ફરજ અહીં આ બહેનોની સાથે રહેવાની છે; એટલે એ મૂકીને બીજું કરવા જવું એ પરદર્મ છે-પછી ભલે ને એથી મને ખૂબ જ લાભ થતો હોય !’ મારી આ વાત એ નજી બાવાએ સ્વીકારવાની ના પાડી. વધારામાં કરાંચીવાળા બાબાએ બતાવેલું ધ્યાન કરવાની પણ એમણે ચોખ્યી ના પાડી. ‘કરશે તો ભયંકર આફિત પડશે વળી તે ધ્યાન શરૂ કરે ત્યારે અત્યંત કાળજીભરી સંભાળ લેવાય એવી વ્યવસ્થા હોવી જોઈએ. આ બાબતમાં તારી પ્રેમભક્તિવાળી મા કે બહેન હોય તેવાની કોમળ સારવાર નીચે તમારે રહેવું અથવા અમારા ગુરુજી પાસે ચાલ. તારી સેવા સંભાળ કરીશું.’

મેં કહ્યું, ‘હાલમાં આ બહેનોની સંભાળ મારે લેવાની એટલે એક બે માસ પછીથી આવું.’ તો તેણે

સાફ ના પાડી. મેં પણ એમના ગુરુમહારાજ પાસે જવાની ચોખ્યી ના પાડી.’ કરાંચીમાં બાબાએ અત્યંત ગુપ્તપણે આપેલી વિદ્યા વિશેનો પ્રયોગ કરવાનો છે. તે વિશે આ ભાઈ અહીં કાશીમાં કેવી રીતે જાણી ગયા ?’ એવા બધા વિચારો મને થયા નહિ ને આ પ્રયોગની બાબતમાં જેમ થતું હોય એમ થવા દેવું એમ ધારી પાછો મેડા પર આવતો રહ્યો. અને કરાંચીમાં મળેલા બાબાએ બતાવેલો પ્રયોગ કરવા બેઠો.

હજુ શરૂઆત થઈ ત્યાં જ સમગ્રે ચેતન એકાગ્ર થતું અનુભવાયું. શરીર, મન, બીજાં બધાં કરણો ભિન્ન ભિન્ન છે એવું સ્પષ્ટપણે અનુભવાતું ગયું. થોડીક વાર થઈ ત્યાં તો માથાના વચ્ચેલા ભાગમાં સખત ગરમીના ઝરા વહેતા હોય એમ ભાન જાગ્યું અને આખા શરીરમાં એની અસહ્ય બળતરા થઈ, ભાન ઉડી ગયું. લગભગ બેભાન થઈ ગયેલો, પડી પણ જવાયું હતું. જ્ઞાત લગભગ બળી ગયા જેવી થઈ ગઈ હતી. છાતી બધ્યા કરતી હતી. પેટથી છેક નીચેના ભાગ પર તો તે ભાગ પૂરેપૂરો બળી ગયેલો હોય તેવું જણાયું. આખું શરીર લાય જેવું ગરમ બની ગયું હતું. બીજા કોઈને કશીજ ખબર ન હતી. આની અસર બે દિવસ રહી.

આ બધાનો કશો અર્થ સમજાયો નહિ. કંઈ કશાના આડાઅવળા વિચારો પણ મનમાં ઉદ્ભવતા નહિ. એક જ પ્રકારની ભાવનામાં અખંડિતતા પ્રગટેલી હતી. ગંગાજીના પ્રવાહના જેવો એ ભાવ સતત એકાધારો ટકેલો. મારું વહાણ તો ક્યાં લંગારાશે તે જાણતો ન હતો. માત્ર એક જ લક્ષ્ય એની કૃપાથી રહ્યાં કરેલું. બાકી તો સમુદ્રની લહેરોની જેમ ભાવના અને આનંદ-આનંદના ભાવ સાથે રોમરોમમાં જે એક અકથ્ય ભાવ પ્રગટ્યા કરેલો તે શબ્દમાં કેવી રીતે લખી શકાય ?

‘એટલે, તો તો ધામે પહોંચ્યા વિના રહેવાનું નથી એવો દઢ જીવંત વિશ્વાસ પ્રગટેલો.’

રઉમી માર્ચ ૧૯૭૮ના દિવસ પછીની આવા પ્રકારની અવસ્થા રહેમી માર્ચ સુધી રહી.

‘ઠામ નહિ કો ઠાલો રે’

૧૯૭૮ના માર્ચની રહેમી રાત્રિ છે. રામનવમીનો પરમકલ્યાણકારી સમય છે. શ્રીમોટાનો જીવન-પ્રાગટ્યનો સમય પણ આ જ દિવસે પાકે છે તે મહાકાળ સ્વરૂપ પ્રભુએ યોજેલો કેવો અપૂર્વ યોગાનુયોગ છે !

વસ્તાપંચમીએ પૂ. બાળયોગીજીએ કરાવેલા નવજીવન પ્રવેશ પછીની અનંત સંગ્રામની વિકટ યાત્રા છે પછી શ્રીમોટા રામનવમીની રાત્રિએ કાશી ધામમાં અદ્વૈતનો સાક્ષાત્કાર અનુભવે છે.

‘જાણો અનેક કોટિ સૂર્યનો પ્રકાશ આજુબાજુ પથરાઈ જઈને શરીરમાં પણ પ્રવેશ્યો. ત્યારે મહાસમાધિમાં ઊતરી જવાનું બનેલું. સમાધિમાંથી જગતાં જોયું તો શરીરનો ગુહ્યભાગ અને તેની આજુબાજુનો ભાગ પણ બળી ગયેલો.’

તે વેળાએ, ત્યારથી જ મુક્ત દશાની શરૂઆત થઈ ચૂકી. ‘I am Omnipresent’ - ‘હું સર્વત્ર વિદ્યમાન છું’ એવી ચેતનાત્મક ભાવનાનો સર્વ પ્રકારે વિકાસ પ્રવર્તમાન હતો અને છે.

તે કણે જે અનુભવ થયો તે પણ સગુણનો એક અનુભવ હતો. પરંતુ તેમાંથી તાત્કાલિક હનુમાનકૂદકો મારીને અથવા હનુમાનકૂદકથી તેમાંથી નિર્ગુણના અનુભવમાં પ્રવેશવાનું બન્યું. તે અનુભવનું પોતાના આધારમાં પ્રતિષ્ઠિત થઈ જવાપણું બનીને તેમાં સંપૂર્ણ કેંદ્રિતતા જીવંતપણે પ્રગટીને તે પછી તેના ભાવનો વિસ્તાર થયા કરતો અનુભવમાં પ્રગટ્યા કર્યો. તેમાં તે ભાવરૂપે હતો એમ પણ ન કહી શકાય. જેમાં તેમાં તે એકરૂપ પ્રવર્તતો અનુભવાય. અને તેમ છતાં પાછો પોતે તે બધામાં હોવા છતાં નોખો પણ હોય અને એકરૂપ પણ હોય એવું સતત અનુભવાયા જતું. તાદાત્યનો ચેતનનો ગુણધર્મ તે પછીથી જીવનમાં પ્રગટવા

માંઝો એમ જરૂર કહી શકાય. માતાને બાળક પરતે જે તાદાત્યવૃત્તિ હોય છે તે તો પ્રકૃતિવશાત હોય છે. અને તે પણ તેમાં સંણંગ એકધારું તાદાત્ય હોતું નથી. બાબર અને હુમાયુનો દાખલો એ પણ એક જીવપ્રકારની તેના પરતેની ઉત્કટમાં ઉત્કટ લાગણીનો પ્રાદુર્ભાવ ગણી શકાય તેવું તો એકાદ વાર બની જાય. જ્યારે ચેતનના ગુણધર્મમાં તો તે બધું પ્રકૃતિવશાત્ર બનતું હોતું નથી. અને તેવી ચેતનાત્મક તાદાત્યતા સંણંગ એકધારી પ્રગટેલી રહે છે.’

આમ શ્રીમોટાનો આ નૂતન જન્મ છે. એમનું જીવન એ જીવનતીર્થ બની રહ્યું છે. એમનામાં દિવ્ય જીવનનું પ્રાગટ્ય થયું છે. ૧૯૭૮ના માર્ચની રહેમી તારીખ પછીના એમના જીવને અનેક ઘટનાઓનું નિર્માણ કર્યું છે. આ નૂતન જન્મે જીવન પ્રાગટ્યે અવનવા જીવન સ્કુલિંગની તેજ તણખાની અગોયર તેજોમય અકળ કળા દ્વારા લીલા આરંભી છે.

(‘પૂ. શ્રીમોટા’ પાંચમી આ., પૂ. ૬૮ થી ૭૫)

અનુસંધાન પાના નં. ૫ પરથી

ધ્યારા પ્રીતમના હૃદયને વળગી પડતા નથી ! દર વર્ષે પરમાત્માના જીવાત્મા સાથેનાં લગ્નની ઉજવણી આવે છે અને શ્રીમોટા કહે છે કે ‘અમે તો લગ્ને લગ્ને કુવારા છીએ !’ પરમ પ્રેમીના આ શષ્ટ્ધો કેવા છે ! આપણા જીવસ્વભાવવાળાં હૈયાને પણ ભીજીવી દે છે.

પણ દર વખતની જેમ શ્રીમોટા કહેતા હતા તેમ આપણે ‘ધોતિયું ખંખેરવું’નો રૂઢિપ્રયોગ ગુજરાતની પ્રજાને સમજાવવો ન પડે, પણ શ્રીમોટાએ તો એ દ્વારા આપણી ઉપેક્ષાને ખુલ્લી કરી ખંખેરી નાખી છે !

આજના આવા અપૂર્વ લગ્નદિને આપણા દિલના તારની વરમાળા પૂજ્ય શ્રીમોટાના કંઠમાં આરોપીએ.

(“મોટા” તો કોઈ આરો છે !” પ્ર.આ., પૂ. ૩૨ થી ૩૪)

શરીર માત્ર ‘મોટા’ ના ‘મોટા’ તો કોઈ ઓર છે, મોટાની ભક્તિ લાગતાં ‘મોટાને’ ઓળખી શકો.

શ્રીમોટા

પૂજ્ય શ્રીમોટાએ પોતાના ઘણા ફોટાઓની નીચે, તેઓશ્રીના સ્વજનની માગણીને માન આપીને, જુદા જુદા ભાવને વ્યક્ત કરતી કરીઓ લખી આપી છે. એ પૈકીની આ કરીમાં કેટલુંક વિશેષ હોવાથી એના વિશે કેટલુંક વિચારવા ધાર્યું છે.

આ કરીમાં શ્રીમોટાએ ‘પોતાની’ ઓળખાણ આપી છે. બહુ જ ઓછા શબ્દોવાળું છતાં ઘણો મર્મ દાખવતું ‘મોટા’નું આ ‘ઓળખપત્ર’ છે. અનુષૃપના પહેલા ચરણમાં આપણે જેને ‘મોટા’ તરીકે ઓળખીએ છીએ એ તો ‘શ્રીમોટા’ને માત્ર દેહરૂપે જ જોઈએ છીએ, પરંતુ એમને માત્ર દેહરૂપે જ ઓળખીએ, પિછાણીએ કે પ્રમાણીએ તો એ મર્યાદા બની જાય છે. વળી, શરીર તથા શરીરના બધા જ ગુણધર્મો વિનાશી છે. અથી આપણે જો વિનાશીને જ વળગી રહીએ તો શરીર જતું રહેતાં આપણો માનેલો આધાર તૂટી જાય ! જેમણે ક્યારેય ‘શ્રીમોટા’ને જોયા નથી છતાં એમના પ્રત્યે જરાતરા પણ આકર્ષણ અનુભવ્યું છે, એમને એમ કહેતા સાંભળ્યાં છે કે ‘અમારું નસીબ નહિ કે અમે એમને મળી ન શક્યા !’ આ ઉદ્ગારમાં શરીરરૂપને જ ‘શ્રીમોટા’ માનવાની વાત આવે છે. આવા ઉદ્ગાર કાઢનારને જવાબ છે કે ‘જેને સ્થૂળ દેહનો સમાગમ થયો નથી, છતાં આકર્ષણ જન્મ્યું છે અને આવો વિયોગનો ભાવ દિલમાં જન્મે એ સ્થૂળદેહ મળ્યાં કરતાં વિશેષ છે, કેમ કે આવો ભાવ જાગતાં દિલમાં જ સીધો સ્પર્શ થાય છે એ હકીકત છે.’ આથી માત્ર શરીર એ ‘શ્રીમોટા’ નથી એમ કહ્યું છે.

તો બીજી ચરણમાં એમણે ‘મોટા’ કોણ એનો ઈશારો કર્યો છે. ‘મોટા’ તો ‘કોઈ ઓર’ છે. આ

બે શબ્દો દેખીતી રીતે ઘણા સરળ છે. પણ ‘કોઈ ઓર’ માત્ર કોઈ બીજા છે એટલો જ માત્ર અર્થ સમજવાનો નથી, કેમ કે ‘કોઈ બીજા’ સમજતાં કોઈ બીજું રૂપ આપણાથી પકડાઈ જશે. અહીં ‘ઓર’નો અર્થ ‘ન્યારા’ સમજવાનો છે. એમાં ‘કોઈ’ એટલે માત્ર ‘કોઈક’ નહિ, પરંતુ ‘કોઈ’ જે એવું કશુંક-કે જે આપણા મનબુદ્ધિની પકડમાં પણ ન આવે એવા ‘કોઈ ઓર’ ‘મોટા’ છે. એટલે કે ‘મોટા’ મનબુદ્ધિની પકડની બલાર-મનમતિથી પર રહેલું-સ્પર્શીન શકાય એવું ન્યારું તત્ત્વ છે. એટલે કે ‘મોટા’નું રૂપ ન્યારું છે.

તો આવું રૂપ કેવી રીતે ઓળખાય ? આવું રૂપ કેવી રીતે પમાય ? આવા ‘અનન્ય ન્યારા મોટા’ એ પામવા માટે ‘મોટા’ એ એની શરત અને ચાવી એક સાથે આપ્યાં છે. ‘મોટાની ભક્તિ લાગતાં’ ‘મોટાને’ આપણે ઓળખી શકીશું.

‘મોટા’ની ભક્તિ એટલે શું ? ‘મોટા’ની ભક્તિ કેવી રીતે લાગે ? ‘મોટા’ની ભક્તિ એટલે તેઓશીએ દર્શાવેલા માર્ગ વિનય અને વિવેકપૂર્વક ડગલાં માંડવાનો પુરુષાર્થ કરવો તે. એમણે દર્શાવેલા ‘સાધનામર્મ’ના અઠાર મુદ્દાઓ-જોકે કેટલાક મુદ્દાઓમાં તો એક કરતાં ઘણી બાબતો છે-એ ‘મોટા’ની ભક્તિ આચરવાનાં પગથિયાં છે. જોકે એ પગથિયાં કમિક નથી, છતાં એનો આધાર લઈને પગ ઊંચકવાથી આપણે ઊંચે ચડી શકીએ છીએ. આવાં પગથિયાં ચડવાં, આપણામાં આંતરિક શક્તિ જાગૃત થવી જોઈએ. એવી શક્તિ જાગૃત કરવા માટે તે સૌથી પહેલું પગથિયું જપ છે. ભગવાનના નામનું રટણ છે. પૂજ્ય શ્રીમોટાએ ‘સાધનામર્મ’માં એને સૌથી પહેલું મૂક્યું છે એ પણ સહેતુક જ છે.

અનુસંધાન પાના નં. ૧૨ પર

કોઈ પણ વિષય કે કાર્યક્રેતમાં કોઈ સારો ને સહદ્યી હોશિયાર શીખવનાર પ્રત્યક્ષપણે મળી જાય તો તે વિષયમાં કે કાર્યક્રેતે કુશળતા મેળવવી શીખવનારને ઘણી સહેલી થઈ પડે છે. સંસારમાં જ્યાં જ્યાં નજર નાંખીશું ત્યાં માલૂમ પડશે કે દરેક વ્યક્તિ કોઈ ને કોઈ શીખવનાર પાસેથી પોતાને જોઈતું શીખી લે છે. અજાહ્યા પર્વત ઉપર ચઢવું હોય તો આપણે ભૂલા ન પડીએ કે સંકટોમાંથી ઊગરી જઈએ તે કારણે ભોમિયાને સાથે લઈએ છીએ તેવું જ અધ્યાત્મમાર્ગ છે.

જેણે પ્રલુના માર્ગ વળવું છે, અંતમુખી થવું છે, ભગવાનને શરણે રહેવું છે અથવા ઊર્ધ્વગામી જીવન પોતાનામાં ઉદ્ભવવાવું છે, તેણે એવા કોઈક સાથે સંપર્ક રાખવો જરૂરી છે કે જેથી પેલાના સંપર્ક અને સંબંધના પરિણામે પોતાનામાં ઊર્ધ્વગામી પ્રવાહો અથડાય અને જન્મે. એવી વ્યક્તિ-વિભૂતિ નિરાસકત, અહંરહિત, દ્વંદ્વતીત, ત્રિગુણાતીત અને ભગવાનની ભાવવનામાં સદાય રત હોવાથી સાધારણ માનવીમાં જે રાગાત્મક પ્રવાહો પડેલા છે તેનાથી ઉચ્ચ કોટિના પ્રવાહો તે જીવમાં અથડાશે. જો કે સાધકને શરૂમાં આની જાગ થઈ શકતી નથી, પરંતુ આગળની કક્ષાઓમાં જાગ થઈ શકે છે અને સાધકમાં એક જતનું સંઘર્ષણ થઈ મંથન જાગશે. આમ સામસામા રાગાત્મક અને અરાગાત્મક પ્રવાહો જગ્યા કરતા હોવાથી જીવની ચેતનાશક્તિમાં જરૂર ફેરફાર થવા માંડશે. આપણા બીજા સંબંધો પાર્થિવ હોવાથી એવા સંબંધો આપણને પાર્થિવપણાની ઉપર લઈ જઈ શકતા નથી. ગુરુની પ્રથા આ કારણે હશે.

જેમ સંપર્ક કે સંબંધ એકલાથી આપણને સામી વ્યક્તિનું ચિંતન થતું નથી પણ એમાં જ્યારે રાગ કે આસક્તિ પ્રકટે છે ત્યારે તેનું ચિંતન થયાં કરે છે - ને રાગ જેટલો વધુ તેટલું ચિંતન વધુ. તેમજ એવા

ગુરુ પ્રત્યે પણ જો ખૂબ પ્રેમ જામ્યા કરશે તો એનું ચિંતન પણ જરૂર સવિશેષ રહેશે. ગુરુ પ્રત્યેના પ્રેમનો હેતુ આપણી ચેતનાને જગાડવાનો, જગાડીને કિયાત્મક બનાવવાનો અને તેમ થતાં થતાં આપણું સર્વાશો દિવ્ય રૂપાંતર થવાનો છે. આ સંબંધના હેતુમાં પૂરેપૂરી રીતે જ્ઞાન અને ભાન હોવા ઉપરાંત ગુરુ પ્રત્યેનો આપણો ભાવ Receptive and Responsive બ્રહ્માત્મક અને કિયાત્મક સહકારવાળો હોવો જોઈશે. ખરી આતુરતાભર્યા વલણ, વૃત્તિ અને દસ્તિ આપણામાં કેન્દ્રિત, એકાગ્ર ને હદ્યસ્થ રહેવાં જોઈશે.

(‘જીવનપરાગ’ પાંચમી આ. પુ. ૨૮૩-૨૮૪)

૫. મનશુદ્ધિની ત્રણ કિયાઓ

જે સમજણ આપણે ગળે ઉઠારી જાય છે તેના વિષે કશી સગડગ થતી નથી, તે હદ્યમાં પણ ઉઠારી જાય છે. હદ્ય તેને કબૂલે છે. આપણે તો જે તે કંઈ ડગલું ભરવાનું છે તે ઉંચી સમજણથી ભરવાનું છે. પછી તે ડગલું સંસાર-વહેવારના વર્તનમાં હોય કે કોઈ બીજી બાબતમાં હોય, પરંતુ ત્યાં આપણી સમજણ કેવા પ્રકારની રહે છે ને આપણા મનમાં વિચાર ને ભાવના કેવા કેવા પ્રકારના રહે છે તે આપણે પોતે બરાબર તપાસતાં રહેવું જોઈશે. બીજાં કોઈને વિશે વિધેયાત્મક (positive) વિચાર જો ન જાગે અને તેને બદલે નકારાત્મક વિચાર જાગે તો એવી વેળાએ ખૂબ જાગૃતિ રાખીને સાવધાન બનવું અને મનને ટકોરવું, સંકોરવું ને સંકેલવું. તેવી પળે શ્રી ભગવાનની કૃપામદદ માટે પ્રાર્થના કર્યા કરવી વારંવાર મનને આ ત્રણે કિયાઓ કરાવવાની ઘણી ઘણી જરૂર રહે છે.

પૂ. શ્રીમોટા

(‘જીવનસોધાન’ ની.આ. પુ. ૭૬)

તમસ ગતિ કરતું જણાય પણ હોય ઠેરનું ઠેર. પરિમિતપણું, સ્થિતિસ્થાપકપણું અને નિષ્કિયપણું એ અનાં લક્ષણ છે. એટલે આપણે જો વિશેષ અર્થમાં ગતિ કરવી હોય તો રજસગુણને ધક્કેલવો પડશે. પ્રત્યેક વસ્તુમાં આ ગુણ પણ રહેલો છે. આમ પ્રકૃતિમાં ફેરફાર થવાનાં કારણોમાં પદાર્થનો ગતિશીલતાનો રજસનો ગુણ છે; પરંતુ જો આ બે ગુણો જ માત્ર પ્રત્યેકમાં હોત તો વસ્તુમાત્રમાં જે પ્રકારભેદ છે તે ન હોત. જડ અને ચેતન અથવા પશુ અને માનવી એવા ભેદો ન પડત. સ્થિતિસ્થાપકતા (તમસ) અને ગતિશીલતા (રજસ)ના ગુણધર્મોના પરિણામને લીધે જે ગોઠવણી થયા કરે છે તે પણ પદાર્થનો ગુણ જ છે અને તેને પદાર્થનો સત્ત્વગુણ ગણાય. પ્રત્યેક ચીજ પોતપોતાની સ્થિતિમાંથી સહજમેળે નીકળવાનો સતત પ્રયત્ન કર્યા જ કરતી હોય છે.

આમ જો આપણે આપણા જીવનધ્યેયને આકાર અપાવવાને કાજે જીવતો ખ્યાલ સેવીને રજસના ગતિશીલતાભર્યા કિયાધર્મને આપણા પ્રત્યેક કર્મ, વ્યવહાર, વર્તન, સંબંધ, વૃત્તિ આદિમાં અને ધ્યેયકાર વૃત્તિમાં સ્થિર કરવાને જગૃતિવાળા રહ્યા કરતા હોઈએ તો ઘણ્ણો ફેર પડ્યા કરે. પરિમિતતામાંથી (તમસમાંથી) જીવનધ્યેયકારની વૃત્તિ ગતિશીલકિયાધર્મમાં (રજસમાં) જીવતંપણે બન્યાં કરે, ત્યારે આપણને આધ્યાત્મિક અનુભવો થવાના અને તેમાં યોગ્ય વ્યવસ્થિતિ (સત્ત્વ) પ્રકટે. શાનપૂર્વકની ચેતનાની દશાની વ્યવસ્થિતિ તે સત્ત્વનું લક્ષણ છે. તેમાં સમતા છે, એકની એક સ્થિતિ છે, પરંતુ ચેતન છે, જડતા નથી.

પ્રત્યેક કર્મ આ ગ્રાણ ગુણો અંગે થાય છે, આ ગ્રાણેય ગુણનાં જુદી જુદી રીતનાં સંભિશ્રાણથી જુદી જુદી ભૂમિકાવાળી જુદી જુદી દશાઓ જન્મે છે અને

તે દશામાંનાં કર્માંનો પ્રકાર પણ બિન્ન બન્યા કરે છે. જ્યારે સંજ્ઞાનમય ચેતનાભારી જગૃતિ સતત પ્રકટે છે ત્યારે જે સમતાયુક્ત પ્રસન્ન મસ્ત ડેલન પ્રકટે છે તે સાત્ત્વિક ભાવનાનો પ્રકાર છે અને અંતે તો જીવની શિવપણામાં ગતિ થતાં તમસ ‘સત્ત્વ’માં, રજસ ‘ચિત્ત’માં અને સત્ત્વ ‘આનંદ’માં સચ્ચિદાનંદમાં પરિવર્તન પામે છે.

સાધકે પોતાના જીવનમાં ક્યારે કયો ગુણ કામ કરી રહેલો છે તે સમજવું જોઈએ ને તે સમજી-સમજીને તે તે ગુણોની અસરથી ભાવનાબળ પ્રકટાવીને મથવું જોઈશે. એક જ દિનના ગાળામાં ઘડીકમાં તમસ, ઘડીકમાં રજસ ને બહુ જ ઓછો કાળ સત્ત્વગુણ પણ પ્રવર્તલો હોય છે.

તમોગુણમાં આળસ, જડતા, પ્રમાણ, નિર્બળતા, અશ્રદ્ધા, શિથિલતા, અશક્તિ, અકોશલ્ય, બસ પડગાં જ રહેવું, ઉમંગનો અભાવ, બેણે બેણે થવું, શંકા-કુશંકા, નિરાશા, વિષાદ, રોદણાં, મંદતા, અગ્રહણાત્મક સ્થિતિ, સાનમાં સમજ જવાની અશક્તિ, ખાંખત ને ખંતનો અભાવ, અચોક્કસતા, બેપરવાઈ, બેદરકારી, અનિયમિતતા, સાતત્યનો અભાવ, યદ્વાત્દ્વાપણું, થાક, મોહ, અજ્ઞાન, આળસ, ઠંડાને વાસ્ત્વી પદાર્થખાદ્યવૃત્તિ, અજ્ઞાનતા, મંદ ગતિ, ભૂલકણાપણું, રગશિયાપણું, નિર્બળતા, મંદ સૌંદર્યગ્રાહકશક્તિ, મંદ રસવૃત્તિ, લાગણીઓના મર્યાદિત પ્રત્યુત્તર આદિ હોય છે.

રજસમાં વેગ, ગતિ, શક્તિ, કુશળતા, ચપળતા, પરિસ્થિતિને કાબૂમાં લેવાની ઈચ્છા, સંકિયતા, સબળપણું, હોંશ, પુરુષાર્થ કરવાની ખેવના, આશાવાદ, એક ને એક સ્થિતિમાં રહેવાની અનિશ્ચા, જીજુમવાની વૃત્તિ, આગ્રહો, નેતા થવાની વૃત્તિ, અહમસું જોશ, કીર્તિની જંખના, ચોક્કસાઈ, નિયમિતતા, સાતત્યતા, ખંત, શીખવાની આતુરતા,

સર્જનશક્તિ, ઉમંગ, ગ્રાહકતા, આવેગા, આવેશ, કામના, આશા, ઈચ્છા, અપેક્ષા, ચંચળતા, સ્ફૂર્તિ, તરવરાટ, રાગ, આસક્તિ, ધાંધલ, પ્રવૃત્તિપ્રિયતા, હરીઝાઈ, લોભ, હિંસાખોરી, અભિમાન, તીખુંખાટું ખાદ્યવૃત્તિ, હારજીત, અનુદારતા, બુદ્ધિની હઠીલાઈ આદિ હોય છે.

સત્ત્વમાં સમતા, શાંતિ, આનંદ, પ્રેમ, પ્રસન્નતા, સ્થિરતા, મુલાયમતા, નિરાગહ, સરળતા, સત્ત્યપ્રિયતા, ક્ષમા, કુણા, નમતા, નિર્દોષતા, અભય, અહિસા, ઈન્દ્રિયદમન, દાન, શાસ્ત્રાભ્યાસ, ત્યાગ, નિર્લોભતા, અદ્રોહ, અવિચળતા, કોમળતા, ન્યાય, બ્રહ્મચર્ય, પવિત્રતા, ભક્તિ, આરોગ્યશક્તિપ્રદ ખાદ્યવૃત્તિ, સહિષ્ણુતા, અમાનિત્વ, સર્વભૂતહિતરતપણું, બુદ્ધિશાળી અને સપ્રમાણ મન, બુદ્ધિ અને સૌંદર્યરસવૃત્તિથી પ્રેરાતી સંકલ્પશક્તિ, આત્મસંયમ, સંસ્કારિતા, સપ્રમાણતા, મધ્યમમાર્ગપ્રવર્તના આદિ હોય છે.

સત્ત્વગુણ આપણા આધારમાં જીવતો મહત્વપણે પ્રકટ્યા કરેલો હોય છે, તે વેળા આપણાં શરીર, મતિ, મન અને પ્રાણ એ ચારમાં તે મુખ્ય ભાગ ભજ્યા કરે છે, ને સાચ્ચિક ગુણો ઉભરાયા કરે છે. સત્ત્વગુણનું બળ જામતાં જામતાં એક એવી દશા પ્રકટતી હોય છે કે તેમાંથી જ્ઞાનદશાનો અભ્યુદ્ય થતો અનુભવી શકાતો હોય છે. સત્ત્વગુણ જ્ઞાનપ્રધાન મહત્વે કરીને હોય છે ખરો, પરંતુ તેનો અર્થ એવો નથી કે એમાં ભાવનાભક્તિ ન જ હોય કે કર્મયોગ પરત્વેનાં લક્ષણો પણ ન હોય. સાચ્ચિક ગુણ પ્રકટતાં સાધનાના ભાવનો વિકાસ સહજપણે થયાં કરતો રહે છે.

સત્ત્વમાં સાચ્ચિક ગુણોનું પ્રાકટ્ય સહજ હોવાથી તેનો લાભ પૂરેપૂરો સમય એકાગ્રતાથી સાધનાના કર્મમાં જ વપરાય એમ જો જગૃતિયુક્ત તકેદારી ને સાવચેતી રાખી શકાય તો સાધનાકર્મના ફાલની પ્રક્રિયામાં વધુ ને વધુ ઉત્સાહ પ્રકટ્યા કરે. સત્ત્વગુણમાં ઉચ્ચ ક્ષેત્રનો પુરુષાર્થ કરવામાં ઉત્સાહ ને ઉમંગ

પ્રવર્ત્ત છે; જાગ્રા કશા વિચારોની ગરુમથલો હોતી નથી. સગડગ, સંશય, શંકા, ઘમસાણ, દ્વિધાભાવ આદિની ગેરહાજરી હોય છે. એટલે આવી ભૂમિકાનો લાભ જેટલો ઉઠાવાય તેટલું ઉત્તમ છે.

સાધનામાં આગળ જવાતાં એક એવી સ્થિતિ પ્રવર્ત્ત છે કે કોઈ કરણમાં સત્ત્વગુણ તો કેટલાંક કરણમાં રજોગુણ પણ કાર્ય કરતો હોય છે.

રજોગુણમાં અહંપ્રાધાન્ય ઘણું રહે છે. તેમાં જે પ્રકારનો અહેમ્ભૂ છે તે અત્યંત વેગવાળો હોય છે; તેથી એવા સાધકે વધુમાં વધુ ચેતનાયુક્ત જાગૃતિ રાખીને નમ્ર રહેવાને સજાગ રહ્યા કરવું.

દરેક જીવમાં અને પદાર્થમાં ત્રાણે ગુણ રહેલા છે. એક કે બે જ ગુણોવાળું અસ્તિત્વ અશક્ય છે. ત્રાણે ગુણોમાં અવારનવાર ચઢાતિતર, ઓછાવત્તાપણું થયે જ જતું હોય છે. સત્ત્વ ઉત્તમ, રજસ મધ્યમ અને તમોગુણ કનિષ્ઠ કહેવાયો છે. તમસને ને રજસને સત્ત્વમાં તથા રજસને સત્ત્વમાં પરિણમાવી શકાય છે. આખરે તો ત્રાણે ગુણોની પાર થઈ સાધકે ત્રિગુણાતીત થવાનું છે.

(‘જીવનપરાગ’ પાંચમી આ. પૃ. ૨૭૭ થી ૨૮૧)

અનુસંધાન પાના નં. ૮ પરથી

‘સાધનામર્મ’માં ભગવાનના નામનું રટણ માત્ર કરવાનું સૂચયું નથી, પરંતુ રટણ કરવાની પદ્ધતિઓ દર્શાવી છે. એવી પદ્ધતિથી આપણામાં રહેલી આંતરિક શક્તિઓ જગૃત કરીને, તેઓશ્રીએ સૂચયા પ્રમાણે આપણા વ્યવહારમાં એ શક્તિઓને સાકાર કરવી એનું નામ ‘મોટાની ભક્તિ’ છે. આવી ભક્તિ લાગતાં આપણે આપણા અંતરમાં ‘મોટાને’ ઓળખી શકીશું અને હૃદયમાં એમની જાંખી પામી શકીશું.

આ અર્થમાં ‘મોટા’ એ માત્ર વ્યક્તિ વિશેષની સંજ્ઞા નથી, પરંતુ ‘પરમાત્મા’, ‘પુરુષોત્તમ’ જેવા શબ્દોનો પર્યાય છે.

(“‘મોટા’ તો કોઈ ઓર છે!” પ્ર.આ., પૃ. ૭ થી ૮)

સંસાર મિથ્યા નથી. આમેયે માનવી એને મિથ્યા માનતો હોતો નથી. જો સાચેસાચ હૃદયથી તેમ માનતો થઈ ગયો તો તે ક્ષાણવાર પણ સંસારને વળગી રહી ન શકે. એટલે જે સંસાર આપણાને આવી મળ્યો છે તેનો આધાર લઈને ભાવના કેળવવાની છે. જેમ વૈજ્ઞાનિક નાનકડા પાયા ઉપર કંઈક કશાની શોધ માટે પ્રયોગ કર્યા કરતો હોય છે ને તેમાં ફળીભૂત થતાં તે જ પ્રયોગ પછી વિસ્તારદશાને પામે છે, તેવી રીતે જીવના પ્રયોગનું ક્ષેત્ર આપણો સંસાર છે. એ સંસારમાં સમતા, તાટસ્થ્ય, ધીરજ, સહનશરીલતા, ઉદારતા, માનસિક વિશાળતા, અપાર પ્રેમભાવ આદિ સાત્ત્વિક ગુણો કેળવવાનો અને તે સાથે સાથે, તેમ છતાં પાછું નિરાસકત થયાં જવાનો ને નિર્મળત્વ કેળવવાનો આપણે જીવતો જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક પ્રયત્ન કર્યા કરીએ તો તે ક્ષેત્ર આપણા જીવનને યોગ્ય રીતે કેળવવાને મળેલું હોય છે અને જીવનને ધન્ય તથા કૃતકૃત્યપણામાં નિપણવવાને તે મળેલું છે; એના વિના સંસારનો બીજો કોઈ ઉદેશ ના હોઈ શકે. સંસારનો ત્યાગ જરૂરી ન હોય પણ ત્યાં ત્યાગ-ભાવના કેળવવાની છે, એવી સમજણા, જ્ઞાન અને અનુભવ થયા કરશે.

જે જે જીવોનો સંબંધ મળેલો છે તેમની સાથે હૃદયનો સાચો સદ્ગ્ભાવ જ્ઞાનપૂર્વક કેળવાય અને સુભેળની ભાવના હૃદયમાં પ્રકટે તે એનાથી કરીને આપણું જીવન જે ઘડાય છે તે પણ એક પ્રકારની સાધના ને ભક્તિ જ છે. સંસારવહેવારથી અલગ પડી જઈને જે સાધના થાય છે તે ખોટું છે એમ પણ નથી, પરંતુ સંસારમાં ઘડાવાની અનેક તકો સંસારવહેવારના સંબંધોમાં અનેક પ્રકારના ઊભા થતા સંજોગોમાં અને આડાઅવળા પ્રસંગોએ કરીને મળે છે. આપણા મનને, વિચારને, વૃત્તિને, લાગણીને, ભાવનાને, પ્રાણનાં વલણોને, અહ્મ આદિને જે આધાત પ્રત્યાધાતો થાય છે, તેનાથી કરી સમતા,

શાંતિ, તાટસ્થ્ય, ધીરજ, સહિષ્ણુતા અને સહનશક્તિ, ઉદારતા અને માનસિક વિશાળતા વગેરે ગુણો કેળવવાની જે જ્ઞાનયુક્ત સમજણ પ્રકટે છે અને વિવેકનું સાચું જ્ઞાન ત્યાં જે પ્રાપ્ત થાય છે એ એની વિશેષતા છે. અલબત્ત આ બધામાં હેતુનો જીવતો ભાવપૂર્વકનો જ્યાલ રહેવો જોઈશે.

આ સકળ સંસાર પ્રભુનું જ વ્યક્ત સ્વરૂપ છે, લીલા છે. તે જીવને તરાવવાને કાજે રચાયેલો છે. સંસારથી કંટાળી જઈ કે ત્રાસી જઈને જે જીવ સાધના કરવા ચાહે છે તે સાધારણતઃ સાધનામાં પણ પોતાનું દળદર ફેરી શકતો નથી. તેની જીવનપ્રકૃતિ પણ ત્યાં તેવી જ રીતે વર્તવાની. સંસારમાં રહેવાનું છે ખરું પણ જાગીને, ચેતતા રહીને, હૃદયથી સાધનાને જ મહત્વ આપ્યા કરીને, પ્રાર્થના કર્યા કરતા રહીને. સંસારમાં મળેલા જીવો આપણાને જ્ઞાનભાવમાં પ્રેરાવવા કાજે સાધનરૂપ છે. ('જીવનપરાગ' પાંચમી આ. પુ. ૪૮૭-૪૮૮)

૮. ગુરુ શરીરે દૂર ભલે હોય

આપણે મળવાનું છે તે સ્થૂળ રીતે તો નહિ જ. પરંતુ મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત, પ્રાણ ને અહ્મમ્રમાં જ્ઞાનની ભાવના વડે અને જીવનવિકાસના હેતુ કાજે મળવાનું છે. ત્યાં જો એવી રીતે મળવાનું રાખ્યો એ તો એ તો વળી સૌથી ઉત્તમ ઉપાય છે. જીવનને કદી અમાવાસ્યા નથી. વળી 'જેવી ભાવના તેવી સૃષ્ટિ' એમ પણ કહેવાય છે. જેને જીવનું છે તે તો જીવશે જ; પરંતુ આણસ, પ્રમાદવાળા જીવનું આ માર્ગમાં કામ નથી. જીવનમાં ચાદાયપડાય ખરું; પરંતુ ત્યારે જે જીવ હૃદયનું ભાન રાખે છે, તે તો પડવાની ડિયામાંથી ઊલટાં વધુ બળ ને પ્રેરણા મેળવે છે અને ઊલટો વિશેષ આગળ ધેપે છે. આપણી અહંતાને જેમ બને તેમ આધાત આપ્યા કરવાના છે.

પુ. શ્રીમોટા

('જીવનસોધાન' ની. આ. પુ. ૬૮-૬૯)

જીવનનો સાધક તો જ્યાં ત્યાંથી સદ્ગ્રાવનાની પિછાણ ને કદર કર્યા વિના રહી શકતો નથી. જેનું તેનું યોગ્ય મૂલ્યાંકન તે યથાભાવે કરતો રહે છે. કોઈ પણ સદ્ગ્રાવિતીના હાર્દને તે અનુભવ્યા વિના રહી શકતો નથી, તેથી તે જીવનની સકળ સદ્ગ્રાવિતીના મૂળમાં છે. તેની ભાવના જેમ એકાગ્ર અને કેન્દ્રિત તેના લક્ષ્ય પરત્યે રહ્યાં કરે છે તેમ તે પાછી સર્વતોમુખી થવાને પણ એકધારી મંડ્યા કરતી હોય છે. તેની દસ્તિને એકમાં એકાગ્ર કેન્દ્રિતપણે થવાવાનું જે થાય છે તે તો વિસ્તાર પામવાપણાની દશા પ્રાપ્ત કરવાને માટે. તેનું એકમાં જે પુરાઈ રહેવાપણું એક કાળ પૂરતું બન્યાં કરે છે તે તો જવાળામુખીની જેમ બહાર ફૂટી નીકળતાં પહેલાં તેના અંદરના ભૂગર્ભમાં ઘણા સમય પહેલાંથી બહાર ફાટવાની કિયા-પ્રક્રિયા સતત ચાલતી રહેલી હોય છે. તેના જેવી અથવા તો માખણ મેળવવા માટે દૂધને દઢી કરવા સારું તેને થોડો સમય હલાવ્યા વિના એકાંત સ્થળે રાખવાની જરૂર રહે છે તેના જેવી આ પૂર્વતૈયારી છે. આવા પ્રકારની પૂર્વતૈયારીનું સાધનામાં એકાગ્ર ને કેન્દ્રિત થવાની સાધકને કામચલાઉ આવશ્યકતા નીપણે છે. તેથી તે સમાજથી વેગળો, અટૂલો ને એકલો પરી જાય છે એમ માનવું તે યોગ્ય નથી. વૈજ્ઞાનિક જેમ પોતાની શોધના પ્રયોગના મનન-ચિંતનમાં એકાગ્ર રહીને તે કાળના તબક્કા પૂરતું એકાકી જીવન જીવીને બધા પ્રકારના જીવન પરત્યે દસ્તિ દોડાવતો નથી હોતો, -ને આને જગત યોગ્ય પણ ગણે છે-તેમ સાધકનું પણ થતું હોય છે.

જેણે જેણે કંઈક મેળવવાનું છે તેણે તે મેળવવાના પ્રયત્નમાં એકાગ્ર ને કેન્દ્રિત થયા વિના ચાલતું નથી. જેણે જે જે પ્રવૃત્તિ જીવનધ્યેયને વિકસાવવાને હાથમાં લીધી હોય છે, તેમાં તેણે એકચિત થવું જ પડે છે. આ હકીકિત જીવનનાં સર્વ ક્ષેત્રોને લાગુ પડે છે.

લડાઈના જોશને જીવતું ને થનગનતું રાખવા તે ગાળામાં સમગ્ર પ્રજાની દસ્તિને એકમાત્ર મુક્તિ ને વિજયના મુદ્દા પર જેમ એકાગ્ર ને કેન્દ્રિત રાખવામાં આવે છે, -ને તે કાળ પૂરતું જેમ બીજા કશા પરત્યે જાણું મહાત્વ અપાતું નથી, -તેમ જીવનમાં સાધના પરત્યેના વલાણે સમજવાનું હોય છે.

આવો સાધક અકર્ષ્ય છે એમ પણ કદી નહિ ગાણી શકાય. જીવનમાં ઉદ્ભવતાં રાગદેખાદિક પ્રકૃતિનાં વલણોથી દોરવાઈ ન જતાં શાંતિ, સમતા, તાત્સ્થ્ય કેળવવાને જાગૃતિપૂર્વક મથ્યાં કરવું, ને જીવન પરત્યેના સકળ વર્તનભાવમાં સત્ત્વગુણને પ્રકટાવવાને એકધારું જ્ઞાનપૂર્વક મથ્યે જવું, -એને શું કર્મ નહિ ગાણાય કે? તે તેવું કર્મ પણ પ્રભુપ્રીત્યર્થે, પ્રભુભાવે ને જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક શ્રીભગવાનના ચરણકમળે સમર્પણભાવે થયાં કરે-આ બધું કંઈ જેવું તેવું કર્મ નથી. સંસારના કર્મથી સાધનામય જીવનનું કર્મ નિરાણનું છે. સંસારનું કર્મ સ્થૂળ હોઈ દેખી શકાય છે; સાધના-કર્મ સૂક્ષ્મ હોઈ દેખી શકતું નથી.

(‘જીવનપરાગ’ પાંચમી આ. પુ. ૪૮૨ થી ૪૮૪)

કશું ના ઠામઠેકાણું !

(ગઝલ)

જીવનપાનાં અમારાં તો સ્વજન સાથે પડેલાં છે, હવે નિભાવી લેવાની તમારે હાથ ચાવી છે. અમારું કોઈ ઠેકાણું કશું કયાંયે જરા ના છે, તમારે સાચવી લેવા તણું તે કર્મ, તમ કર છે.

શું યદ્વાતદ્વા સંપૂર્ણ બધું જે તે અમારું છે, લગાવતાંય ત્યાં ગોથાં પડે સમજણ ન તેવું છે.

છતાં જ્યારે પનારે તો કૃપાથી, તમ પડેલા તે -હવે સંભાળી, સંભાળી શું લેવાના તમારે છે !.

પુ. શ્રીમોદા

(‘વસંત બહાર’ પ.આ., પુ. ૪૫)

૧. જીવનમાં જેને આપણે સૌથી મહત્વનો પ્રશ્ન ગણતા હોઈશું એમાં રસ પડશે.
૨. જેને માટે પ્રયત્ન થયા કરતો હશે, એને માટે લાગણી, પ્રેમ હશે તોપણ રસ પડશે.
૩. જે મેળવવું હશે એની ઉત્કટ જિજ્ઞાસા ને તમના પ્રકટી હશે તો એની તીવ્ર ભૂખ જાગશે, ને રસ પડશે.
૪. ‘ગરજ’ જાગી હશે તો રસ પડશે; અમુક વસ્તુ કર્યે જ છૂટકો છે એવો દઢ મરણિયો નિર્ધાર કર્યો હોય, કે જે ન થાય તો જીવું નકારું બને તો રસ પડે.
૫. જેનું સતત ચિંતવન થયાં કરતું હશે એવામાં રસ પડશે.
૬. જીવનધ્યેયની પ્રતીતિ થઈ ગઈ હોય, ને એના વિના જીવનમાં બીજા કશામાં રસ ન જામે તો રસ પડે.
૭. ઐહિક પુરુષાર્થના પરિણામે મળેલાં તમામ પ્રકારના દુન્યવી સુખ, સગવડ હોવા છતાં એ બધાંથી દિલમાં ચેન ન હોય ને હદ્ય અંદરથી હજ કશાક ઓરને જંખતું થયું હોય તો રસ પડે.

આવાં આવાં કારણોથી સાધનામાં રસ પડવા સંભવ છે. ભલેને આપણને શરૂશરૂમાં રસ ન પણ કદાચ જામે, યા શરૂમાં રસ પડીને પછીથી મંદ ગતિ થઈ જાય. તોપણ, જીવનનું હવે શેષ કાર્ય આ જ હોઈ શકે છે એવો દઢ નિર્ધાર જો પ્રકટાવી શક્યા હોઈશું ને એક યા બીજા સાધનને વળગી રહીને જ્ઞાનપૂર્વક પ્રેમભક્તિથી કશુંક ને કશુંક કર્યા કરતાં રહીશું તો કોક દિન એમાંથી વેગ જન્મી જવાનો છે.

(‘જીવનપરાગ’ પાંચમી આ. પૃ. ૪૮૦-૪૮૧)

‘હરિ:ઊં આશ્રમ, નડિયાદ’ને

ડિસેમ્બર ૨૦૨૧ અને જાન્યુઆરી ૨૦૨૨ દરમિયાન રૂ. ૫,૮૫,૮૭૨/- દાન મળેલ છે.
શ્રીહરિ મોટા સૌનું યશ-કલ્યાણ પ્રેરે તેવી હદ્યપૂર્વક પ્રાર્થના.

‘હરિ:ઊં ગુંજન’ને મળેલ આર્થિક સહયોગ

(૧) શ્રી સમીરભાઈ દિનેશચંદ્ર પારેખ - નડિયાદ	રૂ. ૧૦,૦૦૦/-
(૨) શ્રી ભાસ્કરભાઈ સી. ભડ્ય - અમદાવાદ	રૂ. ૫,૦૦૦/-
(૩) શ્રી હરિશભાઈ આર. પટેલ - વલ્લભ વિદ્યાનગર	રૂ. ૫,૦૦૦/-
(૪) સુશ્રી મૂદુલાબેન અમ. મુખી - અમદાવાદ	રૂ. ૧,૦૦૦/-

‘હરિ:ઊં ગુંજન’ ઉપરોક્ત સર્વે સ્વજનોને હદ્યપૂર્વક આભારની લાગણી વ્યક્ત કરે છે.

ગયોલા આત્માને...

૧. કાલોલ નિવાસી સ્વ. શ્રી ચંદુભાઈ કે. સુથારનું દેહાવસાન તા. ૩૦-૧૨-૨૦૨૧ના રોજ થયેલ છે.
૨. શ્રી જિતેન્દ્રભાઈ અમીન મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી, હરિ:ઊં આશ્રમ, નડિયાદના સસરા તેમજ શિલ્પાબેનના પિતાશ્રી સ્વ. પુષ્પકભાઈ પરમાર, કપડવંજ નિવાસી તા. ૧૭-૨-૨૦૨૨ ને શુરુવારના રોજ અવસાન થયેલ છે.

શ્રીહરિ મોટા સર્વે ગતાત્માને શાંતિ અને કલ્યાણ અર્પે તેવી આપણા સૌની હદ્યપૂર્વક પ્રાર્થના.

શ્રીમોટાની કાર્યપદ્ધતિની મીમાંસા

સને ૧૯૮૮ના સાક્ષાત્કાર પછી પૂજ્ય શ્રીમોટાએ હરિજન સેવક સંઘની પ્રવૃત્તિનો ત્યાગ કરીને જીવનસાધના અંગે જિજ્ઞાસુઓને માર્ગદર્શન આપવાનું કામ આરંભ્યું હતું.

સને ૧૯૮૪ માં દેશના સ્વાતંત્ર્ય સંગ્રામ વખતે હરિજન સેવક સંઘની પ્રવૃત્તિઓ માટે આર્થિક મુશ્કેલીઓ ઉદ્ભબી. પૂજ્ય શ્રીમોટા આવે વખતે બેસી રહેવાને બદલે સહાય કરવા માટે નાણા ઉધરાવવા મુંબઈ ગયા.

એક મંડળની કાર્યવાહક સમિતિના પ્રમુખે સભાની કાર્યવાહી પૂર્ણ થતા સર્વને દાનની નોંધણી કરાવવા અપીલ કરી. પ્રમુખશ્રી એક પેઢીના માલિક હોઈને રૂ. ૫૦૧/- ફાળો નોંધાવ્યો તેમજ અન્યએ પણ કરાવેલ નોંધણી મુજબ પૂજ્ય શ્રીમોટા ફાળાની રકમ ઉધરાવવાનો આરંભ કર્યો.

તા. ૨૦-૧૧-૧૯૮૪ રના રોજ પ્રમુખશ્રીની પેઢી પર પૂજ્ય શ્રીમોટા ગયા અને પ્રમુખશ્રીએ નોંધણી કરાવેલ રકમના બદલે રૂ. ૧૦૧/-નો ચેક ધર્યો. જે પૂજ્ય શ્રીમોટાએ સ્વીકારવાના બદલે રૂ. ૫૦૧/-નો ચેક આપવા જણાવ્યું અને નોંધાયેલ રકમ ના ભરો ત્યાં સુધી આપની પાસે રોજ આવીને બેસીશ. આમ શ્રીમોટાએ મીઠી સત્યાગ્રહ આરંભ્યો. રોજ શ્રીમોટા પ્રેમાદારભર્યો વર્તાવ કરીને મૌન સેવતા. પેઢીના માલિક ધંધીવાર બબડતા, તિરસ્કારતા હતા તેમ છતાં તેને લક્ષમાં લીધા સિવાય સાંજ થતા પેઢીને તાળુ વસાય પછી શ્રીમોટા પોતાના નિયત સ્થળે જતા. આખો દિવસ ત્યાં બેસીને જિજ્ઞાસુ સાધકોના પત્રોના જવાબ લખતા. આમ સત્યગ્રાહકનું સપ્તાહ ઉજવાયું.

તા. ૨૬-૧૧-૧૯૮૪ રના દિવસે પેઢીના માલિક/ મંડળના પ્રમુખને આશ્ર્ય થયું કે આ માણસ કેવો વિચિત્ર ! ફાળો ઉધરાવનાર આ રીતે કેમ વર્તે ? કેવી ધૂતિ, વિનય અને સહિષ્ણુતા. શ્રીમોટા આખો દિવસ

બેસીને પત્રો લખ્યા કરતા તેની જિજ્ઞાસા માલિકને થઈ અને શ્રીમોટાને પૂછ્યું કે તમે શું લખ લખ કરો છો. શ્રીમોટાએ લખેલ પત્રો શેઠને વંચાવ્યા. અને વાંચતા જ પેઢીના માલિકનો ‘હદ્યભાવ’ બદલાઈ ગયો. ભાવ ઉછળવા માંડળો અને કહું, તમે તો જ્ઞાની લાગો છો. આવી સરળ અને સહેલી ભાષામાં તમે કેવું સરસ સમજાયું છે અને તેઓએ શ્રીમોટાનો સમય બગાડ્યો તેની દિલગીરી અને દુઃખ વ્યક્ત કર્યું. અને પોતે નહિ નક્કી કરેલું હોવા છતાં રૂ. ૫૦૧/-નો ફાળો હરિજન સેવક સંઘને આપ્યો. આથી શ્રીમોટા સપ્તાહની પૂર્ણાહુતિની કૂપાપ્રસાદી માણસા શ્રીમોટાનું હૈયું સમરણથી ગદ્દગદ થઈ ગયું. આંખોમાંથી અશુધારા વહી રહી. શ્રીપલ્લુની કરુણા અને કૂપાનું ભાવદર્શન શ્રીમોટાએ કર્યું અને શેઠને પ્રણામ કરીને પેઢી પરથી વિદાય થયા. આ ઘટનામાં દાન દેનારે જે આખ્યું એ કરતાં કેટલું પાખ્યો એ સુજ્ઞવાચક કળી શકશે.

શ્રીમોટાની દાન માગવાની રીત તો જુઓ ! તેઓશ્રી કહે છે, “અલ્યા ભાઈ, હું કહું છું કે તમારી પાસે જે છે એમાંથી આપો. તમારું બધું જ રળેલું તમારા બાપનું નથી માટે મને આપો. દિલથી આપો. મારા ભાતર નહિ પણ તમારાં છોકરાં ભાતર આપો. મને તમારું છોકરું માનો. આ તો હું તમારી પાસે વિનંતી કરીને પ્રેમથી માગું છું. સીધી રીતે ન આપતા હોત તો હું ડંડા મારીને પડાવી લેત ! શું સમજ્યા ? શ્રીમોટાની દાન માગવાની રીત લાક્ષણિક છે. શ્રીમોટાનો આ ડારો નથી, પણ એમના પ્રેમની લાક્ષણિક અભિવ્યક્તિ છે. એમના સ્વજનો દાન બેટ આપવા હારમાં ઊભા રહી જાય છે એ બેટનો સ્વીકાર કરતાં શ્રીમોટાના અંતરમાં છલકતો સ્નેહનો સાગર દાતાના ડેયાને ભીજવવા જાણે એક છાલક લગાવી દે છે ! એમના સ્વજન જે કાંઈ બની શક્યું તે અર્પણ કર્યાનો આનંદ અનુભવે છે ને અનોખા ભાવાનુભવથી એમની આંખો પણ ભીજાઈ જાય છે.

શ્રીમોટાને વ્યાપારીઓને ઠંગિત કરીને ગમે તે પ્રકારની માલેતુજુરોના શરતી દાનની મોટી રકમ જોઈતી નથી. એમને તો બસ એમના અંતરતમના પરમ ગુરુએ આપેલા આદેશને, દાન લેવાની પ્રક્રિયા દ્વારા દાતાના અંતરમાં ભાવના અને ગુણનું પ્રાગટ્ય થવા દેવું છે.

શ્રીમોટાની જોળી પ્રેમ અને પૈસાથી છલકાવી દેનાર મધ્યમવર્ગના બિન્ન બિન્ન કક્ષાની નોકરી કરનારાઓ અને વેપારીઓ છે. શ્રીમોટાને જે કોઈ આપે છે તે બિનશરતી આપે છે. નિમિત્તથી આપનાર વ્યક્તિ શ્રીમોટાને સહજમાં વિસરી શકતી નથી. એટલે કે જે ચેતનભાવમાં અને ગુણસમૃદ્ધિમાં શ્રીમોટાનું જીવન પ્રગટી રહેલું છે અનું સ્મરણ દાતાને સ્વાભાવિક રૂપ્ય કરે છે. આ સ્મરણ કાંઈક નિમિત્ત પ્રાપ્ત થતાં જીવન વિકાસક ગુણના પ્રાગટ્યમાં પરિણામે છે. આ પ્રકારની સામાન્ય જનસમાજની સુખુપ્ત ભાવનાને જાગ્રત કરી શ્રીમોટા એ ભાવનાને કિયાશીલ બનાવે છે.

શ્રીમોટાએ ગોવર્ધન ઊંચક્યો છે, પણ એનો યશ તો ગોવાળિયાઓના પ્રેમોત્સાહભર્યા ટેકાને આપે છે. શ્રીમોટા છુપાયેલા જ રહે છે અને છુપા રહેવામાં જ એમનું મોટાપણું છે. કોઈપણ કાર્ય સાથે પોતાનું નામ કદી જોડતા નથી.

શ્રીમોટા હૈયાના દાન માંગે છે એમની પાસે જનારને એ દિલ આપવાનું કહે છે. પૈસાને તો નિમિત્ત ગણે છે. શ્રીમોટા કહે છે “તમારા પૈસાને ચાહો છો, તમારી સ્ત્રીને કે તમારાં પતિને પ્રેમ કરો છો અને તમારાં બાળકોને વહાલ કરો છો - એવું દિલ મને પણ આપો.” આ સનાતન ટહેલ છે, જાણે અનંતકાળથી છલકતા રહેલા સ્નેહસાગરનું આ ગર્જન છે. શ્રીમોટા એ સ્નેહસાગરમાં સ્થિર બનેલું વ્યક્તિરૂપ છે. એ વિશાળ હૃદયનો પોકાર છે. એ સ્નેહસિધ્ધનું આમંત્રણ છે. એ સ્નેહસિધ્ધને ઈજન મોકલવાનું મુલત્વી રાયું નથી. ક્યારેક ક્યારેક એ સ્નેહસાગરનાં મોજાં પ્રેમભર્યું દઈ સંભળાવી દે છે.

મારું કોઈ નથી. મારો કોઈ શિષ્ય નથી. હું કોઈનો ગુરુ નથી. જે બતાવું છું એ રીતે કોઈ વર્તતું નથી.

શ્રીમોટાના આ ઉદ્ગારોનો સંદર્ભ રકમ દ્વારા દાન માંગવાનો ન જ હોય. એ તો એમનામાં પ્રગટેલા ચેતનભાવનો સ્હૃંਖલા હતો. શ્રીમોટા ફાળો એકઠો કરવાના નિમિત્ત માનવહૈયાને પોતાની સમીપ આણે છે. દાન સાથે ભૂલેચૂકે પણ દિલ ખોલી દે છે. એને એ વિશાળ હૈયાની ઉપયારકલાનો અનુભવ થયા વિના રહેતો નથી. શ્રીમોટાની આ જ દેણગી છે. એ દેણગીનો જેણે ઉપયોગ સાધ્યો, એ આ પોતાની જાતને ‘ગરીબ’ જણાવતા પાસેથી ભીતરનો તાલેવર બનતો જાય છે.

જેની હૃદયપાટી શ્રીમોટાના સ્નેહવારિથી એક વખત પણ ભીંઝાઈ છે એ સહેજવારમાં કીરી થઈ જતી નથી. જેણે જેણે એ સ્નેહસરિતામાંથી માત્ર આચયન પણ કર્યું છે એમને એનો અમલ ચઢેલો છે.

શ્રીમોટા ‘રોટલા ખાવાના’ નિમિત્ત જેને ઘેર જાય એણે કશુંક આપવાની શરતે એમને ઘેર પરોણા બનીને શ્રીમોટા જે કાંઈક લે છે અને એટલું બધું દે છે એનો હિસાબ તો શ્રીપ્રભુની પ્રેમપેઢી પર મૂંગા રહેલા આ વહીવંચાના ચોપડાના પાનાં જ આપી શકે.

એ સ્નેહસાગર (સ્નેહસિધ્ધ)નું નિત્યનું આમંત્રણ ધ્યાન દઈને વાંચીએ-સમજીએ. એ સાંભળ્યા પછી હવે વિલંબ શાને ? પ્રમાદ કેમ ? કોની પ્રતીક્ષા ? દંબના ઉપરણાં ફગાવીને મરજીવાની જેમ એ સ્નેહસાગરમાં જંપલાવીએ અને પૂજ્ય શ્રીમોટાના હરિઃ ઊં આશ્રમને તેની સમાજને બેઠો કરવાની પ્રવૃત્તિ કરે છે તેમાં યથાશક્તિ મદદરૂપ થઈએ કે જેથી તે સંકલ્પો/લક્ષને પહોંચી શકે.

કેમ કે આયુષ્યના અવશેષે ઊભીને પશ્ચાતાપ કરવાનો વારો ન આવે કે “ખરેખર અમારા સૌની વચ્ચે આ શરીરમાં વસેલા-પ્રગટેલા દેહત્યાગ પછી પણ હાજરાહજુર પૂજ્ય શ્રીમોટાને સમયસર ના ઓળખી શક્યા - ન પામી શક્યા !”

●

સ્વજન : બધાં સાથે પ્રેમભાવે વર્તવાનું ઘણું કઠણ પડે છે. બધાં જ પોતપોતાના સ્વભાવ પ્રમાણે જ વર્તતાં હોય છે. બિલકુલ અનુકૂળ બનતાં નથી ત્યારે પ્રેમભાવ કેવી રીતે ટકી શકે ?

શ્રીમોટા : ભગવાનની કૃપાથી જેને જીવનનું ભાન જાગ્યું છે તેને કંઈ શીખવા જવાની જરૂર પડતી નથી. જેને જે બાબતનું ખરેખરું ભાન જાગે છે ત્યારે તેને તે પ્રકારની હૈયાસૂજ આપમેળે પ્રગટે છે. હજ આપણે તો કંઈ કશું સમજતાં-કરતાં નથી. આપણે મળેલાં સ્વજનોને ચાહવાં છે, તે આપણા પોતાના વિકાસ ખાતર છે, પ્રેમમાં સાનુકૂળ થવાની ભાવના પણ છે તે સાથે તેમાં પ્રચંડ વિરોધની શક્તિ પડી છે. વિરોધની શક્તિનો ખરો ઉપયોગ તો પ્રેમ જ્યારે તેના પૂર્ણ પાસામાં પ્રગટો હોય છે ત્યારે તેમ બની શકે છે. અનેક પ્રકારની સમજણો, માન્યતાઓ અને આગછો આપણે સમજી સમજણે ટાળવાં છે એ ખ્યાલથી ચાહવું જરૂરી છે. તેમ ત્યારે જ બની શકશે જ્યારે આપણે આપણા સ્વજનને કંઈ પણ ખચકાયા વિના કે કંટાળ્યા વિના-પ્રેમભાવે તેને સાનુકૂળ થવામાં-પોતાનાં દિલમાં કેવો ભાવ કેળવવાનો છે તેનું ભાન રાખીએ અને આપણે જો તેને સાનુકૂળ થયાં કરીએ-તો તેમાં જીવનનો સાચો વિકાસ કેળવાતો જતો હોય છે. એમ કરવા જતાં જેને આપણે ઉત્તમમાં ઉત્તમ-માન્યતા-સમજણ-રીત વગેરે સમજતાં હોઈએ તેને પણ છોડી દેવી પડે છે અને એ ખાતર છોડી પણ દેવી જોઈએ.

આ હું ‘પોથીમાંના રીગણાં’ જેવું કહેતો નથી. પ્રભુકૃપાથી તેમ આચરવાનું બની શકેલું છે. મોટી સંસ્થાના મંત્રી તરીકે કામ કરતો હોવાથી તથા ઘણાં વર્ષોથી ભગવાનની કૃપાથી સાધનામાં પરોવાઈ રહેવાનું તો બન્યાં કરેલું હતું-એટલે શ્રી પ્રભુકૃપાથી વિવેકશક્તિ તો ખીલેલી હતી એમ નાન્યાં હું જરૂર કહી શકું છું, કેટલાંય કર્મો એવી રીતે મારા સાથીઓથી

થતાં કે જે તેની યોગ્યતાપણાનાં ના હોય. આ બધું પ્રત્યક્ષ જોવા-કરવાનું બનવા છતાં જે એક રીતે તેમાં મારી ફરજ પણ હોવા છતાં તેમાં કંઈ માથું મારવાનું બન્યું નથી કે તેમાં કશું સલાહસૂચન આપવાનું બન્યું નથી. સલાહ કે સૂચના તે કર્મ પરત્વેની સંપૂર્ણ યોગ્યતાવાળી હોય તોપણ આપણે તો પ્રકૃતિને-સ્વભાવને વશ વતીને તે રીતે જે વ્યક્ત થયાં કરતાં હોઈએ છીએ. તેની તેવા પ્રકારની રીત આપણે બદલવાની છે. ને પ્રભુકૃપાથી તે કાળે તેવું ભાન તરવરતું રહેતું હોય તો બીજાને ચાહવામાં આપણે સાનુકૂળ થવામાં સમજી સમજણે ઘણું ઘણું ત્યાગવાનું રહે છે. એવો જો ત્યાગ નહિ થઈ શકે તો આપણે ચાહી પણ નહિ શકીએ અને જો ખરેખરો આપણાથી ત્યાગ થયાં કરતો હોય તો ત્યાગમાંથી તો તપ અને શક્તિ બંને પ્રગટે. ત્યાગ કરતાં કરતાં જ્યારે હૈયાનો ખરેખરો ઊમળકો પ્રગટે ત્યારે તે સાચો ત્યાગ પ્રમાણવો. ખરેખરા દિલથી ત્યાગ થતાં શાંતિ અને પ્રસન્નતાં પાંગરે છે. આવો ત્યાગ આપણે કરી શક્યાં છીએ ખરાં ? માનવીથી આવો ત્યાગ થવો એ મને તો એક દુર્ઘટ હકીકત લાગે છે; કારણ કે તેની સામે જીવંત તરવરતું ધ્યેય ઊભું નથી હોતું ને જેને ખરેખરું એવું જીવનનું ધ્યેય પ્રગટેલું નથી તેનામાં વિવેક તો હોય જ ક્યાંથી ? અરે, અમે તો એમ કહીએ છીએ કે એનામાં તટસ્થતા જન્મવી પણ મહાદુર્લભ છે. નિઃસ્પૃહ થવાયા વિના તટસ્થતા કદી જન્મી શકે નહિ અને નિઃસ્પૃહતા ત્યારે જ પ્રગટી શકે કે જ્યારે —

વિહાય કામાન્ય : સર્વાત્ પુમાંશ્યરતિ નિસ્પૃહ : ।

નિસ્પૃહ ક્યારે થઈ શકાય તેની ગીતામાતા ઉપર પ્રમાણે વ્યાખ્યા આપે છે. સર્વ પ્રકારના કામને છોડી દેવાય એટલે કે તેમાંથી મુક્ત થવાય ત્યારે તો આપણામાં હજ નિઃસ્પૃહતા ખીલે અને નિઃસ્પૃહતા પ્રગટે તો જ તટસ્થ રહી શકાય. અને જેનામાં

તટસ્થતા પ્રગટેલી છે એવો જ માનવી સાચો વિવેક કરી શકે અને એવો ખરેખરો વિવેક જ્યારે પ્રગટેલો હોય ત્યારે જ કોને સહકાર આપવો-કોને ન આપવો ને કોને ઈન્કાર કરવો તેની સભાનતાની જાગૃતિ પ્રગટી શકે. બાકી તો મારા-તારા જેવાનું આમાં કશું ગજું નહિ. કોઈ કહે કે આનો ઈન્કાર કરું દું અને આને સહકાર આપું દું. ને આને નથી આપતો તે બધી વાતો મને તો મિથ્યા લાગે છે. એવી ખરેખરી તાકાત તો ઉપર પ્રમાણે સૌથી પ્રથમ નિઃસ્પૃહતા કેળવાય તો જ તટસ્થતા પાંગરી શકે અને એવી તટસ્થતા ખીલે તો જ આપણા હદ્યમાં વિવેકનું જ્ઞાન પ્રગટેલું રહે. એવી જ ભૂમિકામાં માનવીને તે તે પળે તે તે કર્મનું વિવેકવાળું ભાન પ્રગટી શકે છે ને જાગૃતિ રહી શકે છે. માટે પ્રભુકૃપાથી જે કરીએ તે ઊંઠું વિચારીને કરીએ. આ માર્ગ તો મરજીવાનો છે. માટે સમજી-વિચારીને પગલાં માંડવાની જરૂર.

તા. ૧૧-૧૧-'૬૩

(‘આકાશી ઉલાસ’ પ્ર.આ., પૃ. ૨૬ થી ૨૮)

૧૩. ગરજ જાગવી જોઈએ - પુ. શ્રીમોટા

હદ્યમાંના રામને આપણે જો પ્રકટાવવો હોય, તો આપણે જેમાં ને તેમાં એને મોખરે કરવાનો રહે છે. જે કામ આપણે કરવાનું રહે છે, તે જ કર્યા કરતાં હોઈએ છીએ એવું શું અનુભવ્યું નથી? તો આપણે હવે જે કામ કરવાનું છે, તેને મોખરે કેમ નથી રાખી શકતું? એનું શું કારણ હોઈ શકે? એનો આપણે દિલ સાથે પૂરેપૂરો વિચાર કરવો ઘટે. આપણે આપણાને પૂરેપૂરાં તપાસવાં ઘટે કે એમાં આપણાં પૂરેપૂરાં વજાદારી, પ્રમાણિકતા, નેકાદિલી, સંચ્ચારી ને તે કાજે પ્રાણ પણ સમર્પણ કરવાની નેક દાનત વગેરે વગેરે બધું આપણા તેવા નિશ્ચયમાં પ્રકટેલું છે કે કેમ? જો તેવી પૂરેપૂરી જીવનની ગરજ નહિ જાગેલી હોય, તો તો આપણાથી કશું આ માર્ગમાંનું થઈ શકવાનું નથી. (‘જીવનપ્રેક્ટર’ છઢી આ., પૃ. ૩૦૨)

‘હરિ:ઊં ગુંજન’ દ્વિમાસિકની માહિતી

(ફોર્મ નં. ૪, રૂલ નં. ૮)

૧. પ્રકાશનનું સ્થળ	: હરિ:ઊં આશ્રમ,
શેઢી નદીને કિનારે,
જૂના બિલોદરા,
નડિયાદ-કપડવંજ રોડ,
નડિયાદ-૩૮૭ ૦૦૧	
૨. પ્રકાશનનો સમય	: દ્વિમાસિક	
૩. મુદ્રકનું નામ	: રાજેન્દ્રભાઈ બી. રાવલ
(હરિ:ઊં આશ્રમ,
નડિયાદ ટ્રસ્ટ વતી)	
૪. પ્રકાશકનું નામ	: રાધીયતા
સરનામું
રાધીયતા
સરનામું
તંત્રીનું નામ	: ભારતીય
ઉપર મુજબ
રાજેન્દ્રભાઈ બી. રાવલ
(હરિ:ઊં આશ્રમ,
નડિયાદ ટ્રસ્ટ વતી)
રાધીયતા
સરનામું
રાધીયતા
સરનામું
રાધીયતા
સરનામું
માલિકનું નામ
૫. તંત્રીનું નામ	: રાજેન્દ્રભાઈ બી. રાવલ
(હરિ:ઊં આશ્રમ,
નડિયાદ ટ્રસ્ટ વતી)	
૬. માલિકનું નામ	: હરિ:ઊં આશ્રમ,
શેઢી નદીને કિનારે,
જૂના બિલોદરા,
નડિયાદ-કપડવંજ રોડ,
નડિયાદ-૩૮૭ ૦૦૧	
તા. ૩૧-૩-૨૦૨૨
નડિયાદ	: હરિ:ઊં આશ્રમ.
પ્રકાશકની સહી
હરિ:ઊં આશ્રમ, નડિયાદ વતી	

અમારે તો, જે કોઈ જેવું હોય ને જેવું આવ્યું, તેની સાથેનો જે તે સંબંધ છે. તે સાથે હોય કે ન હોય, સાથે રહેતો હોય કે ન રહેતો હોય, છતાંથે અમારા ભાવમાં તો ફરક પડ્યો નથી. બોલવા ન બોલવા સાથે પણ સંબંધ નથી રહેતો. એ તો જેમ હોય તેમ રહે. પોતે દરેકે કેમ વર્તવું, કેમ રહેવું, કેમ જીવવું એ તેનો તેનો જીવનપ્રશ્ન છે. જેને જેમ પરી હશે, જેવી ગરજ જાગી હશે, તેમ તે વર્તવાનું છે, તે પણ નક્કર અનુભવની હકીકત છે. ગરજ પાક્યા વિના કંઈ કશું બનતું હોતું નથી. કંઈ પણ કશું બેળે બેળે કરવાથી અંતે તો બળાપો, કઢાપો, ગ્રાસ, અશાંતિ વગેરે જ ઉદ્ભબે.

ગરજ જાગે તો બધું થાય

પ્રભુનું સ્મરણ પ્રકટ્યા વિના જીવને ઊગર્યાનો બિજો કોઈ સરળ, સહજ માર્ગ નથી. એ તો એ લેવાની જેને ઉત્કટ ગરજ જાગે છે, તેને માટે તે સુગમ છે. જેને જ્યાં જેવું હોય છે, તેને ત્યાં જતાં કોઈ પણ અટકાવી શકતું નથી. જેને જે કરવું હોય છે, તે તેમ કરે છે. શું આ-આટલું-તને દિલમાં સમજાતું નથી? તેથી શ્રીપ્રભુને માર્ગ જવાનું દિલ કરવાથી, ને તેની ગરજ લગાડવાના પ્રયત્નમાં રહેવાથી જે તે કંઈ જો થઈ શકવાનું હોય તે થઈ શકે તેમ છે, બાકી તો નહિ.

કુંભકોણમુખ હરિ: ઽં તા. ૨૫-૫-૧૯૫૩

જે તે રીતે પ્રભુકૃપાથી મન દઢ કરી, જે જીવ એનામાં જીવતો મથી મથી પણ ટકી રહે છે, એવો મથતો જીવ શ્રીપ્રભુની ચેતનાને પામી શકે છે.

(‘જીવનપ્રોકાર’ છઢી આ., પુ. ઉત્તુ-ઉત્તર)

ગરજ હોય તો જ ગુરુને વળગી શકાય

જીવનવિકાસ કાજેની ખરેખરી જ્યાં સુધી ગરજ પ્રકટેલી નથી, ત્યાં સુધી તે પરતેના પુરુષાર્થમાં સાચા પ્રાણ પ્રકટી શકતા નથી. વળી, કોઈને પણ

તેવી ભાવનાના હેતુથી વળગવાની પાકી ગરજ પ્રકટ્યા વિના તેને અંતરથી વળગી પણ નથી શકતું. જીવનનો વિકાસ કંઈ એમનો એમ તો નથી થઈ જવાનો. એ કાજે જહેમત તો ઉઠાવવી જ પડવાની.

(‘જીવનપ્રોકાર’ છઢી આ., પુ. ઉત્તૈ)

ગરજ પ્રકટ્યા વિના બધું નકામું

સદ્ગુરુ ન કરવા ઓ જ ઉત્તમ છે. જીવનવિકાસની ઉત્કટ તમના પ્રકટ્યા વિના, એવી ખરેખરી સમજણપૂર્વકની ઉત્કટ તાલાવેલીયુક્ત અંતરની ગરજ પ્રકટ્યા વિના, ઉત્તમ વસ્તુ મળે તોપણ તેનો અર્થ સરી શકતો નથી. મારા આટલા જીવનકાળ દરમિયાનનો તેવો અનુભવ છે. તેથી બીજી રીતનો અનુભવ નહિ જ પ્રકટે એમ કહેવાનું તાત્પર્ય નથી. કાળ પાકતાં જે અશક્ય લાગતું હોય, તે પળવારમાં શક્ય બની જતું હોય છે. જેમ આપણા દેશમાંથી રાજાઓનું રાજાપણું ને તેમનું વર્ચસ્વ ગયું તેમ. તેથી એવી ધીરજ ધરીને પ્રભુકૃપાથી જીવ્યા કરીએ છીએ. તેથી સદ્ગુરુની સાધનનો જીવનમાં પ્રેમભક્તિજ્ઞાનભાવે જીવન ઘડવાના હેતુ કાજે, વારંવાર ઉપયોગ કરવાની હદ્યની દાનત પ્રકટાવવાની કળા, આપણે રોજિંદા જીવનવહેવાર વર્તનમાં વાપર્યા કરવાની છે. સદ્ગુરુની ભાવના, જીવનમાં ખરેખરા ઉપયોગમાં આવે છે કે કેમ, તેના પણ હદ્યમાં હદ્યથી ખરા પ્રાર્થનાભાવે સાચા પ્રયોગ કરી જ્ઞાનવા ઘટે છે તો જ તેની ખબર પડે ને? ને તો જ આત્મવિશ્વાસ પ્રકટી શકે. અમે તો પ્રભુકૃપાથી કહીએ છીએ કે અમે ખપમાં આવી શકીએ તેવા છીએ? પણ એની ખાતરી તો સામો જીવ કરી લે ત્યારેને? બાકી તો અમારી તે ખાલી ખાલી બાંગ પણ હોય.

કુંભકોણમુખ હરિ: ઽં તા. ૨૦-૬-૧૯૫૩
(‘જીવનપ્રોકાર’ છઢી આ., પુ. ઉત્તૈ-ઉત્તર)

સ્વજન : ‘આપે સાધનામર્મમાં “ભાવાત્મક ભાવનું રટણ” એવું લખ્યું છે તો એ શબ્દોનો અર્થ સમજાવશો ?

શ્રીમોટા : અથ્યા ભાઈ, અમારા આઈનસ્ટાઈન થઈ ગયા. એણે “ચિયરી ઓફ રીલેટીવીટી” ખોળી. પણ એને સમજાવનારા તો આખી પૃથ્વીમાં પાંચ-સાત માણસ હશે સાહેબ. જો મારી વાત ખોટી હોય તો કોઈ સાયન્ટીસને જઈ પૂછી જોજો.... આ પહેલાં એકે એક ઘૂંટ, પછી આગળ જતાં જતાં બધું સમજાશે. મારા ગુરુમહારાજ તો દંડો ઠોકે ! આવા સવાલ પૂછનારને કહે કે, ‘તું ભાઈ, જા આગળ. આગળ જતાં સમજાણ પડશે,’ અજાણ્યા ગામે જતાં હોઈએ, રસ્તો જોયો ન હોય તો હજાર ઠેકાણે પૂછતાં પૂછતાં જઈએ છીએ. તેવી રીતે આપણે ચાલ્યાં કરીશું. સાચો રસ્તો તો ચાલવા માંડ્યા હશે અને અનુભવવાને માટે ખરેખરી તીવ્રતમ ધગશ અને જંખના પ્રકટેલી હશે તો સમજાણ પ્રગટ્યા સિવાય રહેવાની નથી.

આ બધા ગૂઢ-સૂક્ષ્મ શબ્દો છે. તે કદાચ મેં લખ્યું હશે-કોકને પત્રમાં નહિ લખ્યું હોય એમ નહિ. ચેતનાનું ચિંતન એમ ને એમ નહીં થાય. તમને એની ગરજ જાગ્યા સિવાય તેમજ જિજાસા, સ્વાર્થ જાગ્યા સિવાય કોઈ દિવસ ચિંતન થવાનું નથી, ભાઈ, તમારા સંસાર વ્યવહારનું થશે, પૈસાટકાનું થશે, ધન-દોલતનું થશે, સગાં-વહાલાનું થશે, આબરુ-પ્રતિષ્ઠાનું થશે, પણ આ ભગવાનનું ચિંતન કરવું સહેલું નથી ભાઈ !

એ તો જવાણામુખીના જેવી ધગધગતી તમજના-જિજાસા જ્યારે જાગે ત્યારે એ થાય. તે મને તો એવા

દર્શન કોઈનામાં થતાં નથી. હજુ સુધી આ સંસારમાં થયાં નથી, ભાઈ’ એ ચિંતન ક્યારે થાય ? એ ચિંતન જગતાં જગતાં, એ ચિંતન જ્યારે અખંડ થાય ત્યારે એમાંથી ભાવ જાગે-એ ભાવ જાગે છે, એ ભાવ જાગે છે ત્યારે એ ચિંતનની સાથે પેલો ‘ભાવ’ ભણે... ભાવ ભણે અને એ ભાવમાં જો ખરેખરી ગાઢતા પ્રગટે અને અખંડ થાય ત્યારે આપણાં મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત, પ્રાણ, અહમુ આદિમાં પ્રગટે છે. ત્યારે આપણાં શરીરના આધારમાં ભગવાનનું એ નામ ભાવાત્મક બને છે. એવી કોટિઓ (કક્ષાએ) જ્યારે ભાવ પહોંચે ત્યારે આપણા મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત, પ્રાણ, અહમુને એ સ્પર્શો છે. બીજા કોઈ સાધનને માટે આપણે લાયક નથી.

પહેલાં જે ભાઈએ સવાલ પૂછ્યો હતો-કુંડલિની માટે, એને માટે આપણે કોઈ લાયક નથી, બીજા યોગનાં સાધનો માટે લાયક નથી. ભલે યોગના ગુણગાન ગવાતાં હોય. યોગને માટે તો એટલી બધી શુદ્ધિ જોઈએ. યોગના બીજા પ્રકાર છે. એને માટે આપણી-હાલના આ સંસારના જીવોની-ભૂમિકા નથી, યોગ્ય પ્રકારની ભૂમિકા નથી સાહેબ. સાચું કહું છું, ‘તો મને માફ કરશો. કોઈ ખોટું લગાડશો નહિ.’

એક જ લાયકાત છે આપણી-ભગવાનનું સ્મરણ કરવાની. એ આપણે કરી શકીએ છીએ. બીજા કોઈ પણ પ્રકારનો યોગ શુદ્ધિ વિના થઈ શકતો નથી. ‘ભક્તિ’ને માટે આપણે લાયક છીએ. તે ભક્તિની શરૂઆત સ્મરણથી થઈ શકશે. સ્મરણ, પ્રાર્થના ભજન-કીર્તન, આત્મ-નિવેદન અને પરમાર્થ. જો તમારે ભગવાનને રસ્તે જવું હોય તો ત્યાગ અને પરમાર્થ બે આગળ કરો. નીકર સાહેબ, વાત ખોટી.

ભગવાનમાં કદી ન રહેવું. ત્યારે આટલું કરી શકીએ આપણો સાહેબ, સ્મરણ, પ્રાર્થના, ભજન, કીર્તન, આત્મનિવેદન. આટલું કંઈક જામે પછી તમે કંઈક ધ્યાન કરી શકો.

એક ભાવ જાગે અને એ ભાવથી કરીને તમે નિષ્પંદ દશામાં રહો. નીરવતા થાય, એ નીરવતા તમને પ્રાપ્ત થાય એટલા કાળ સુધી,—પણ એમાં હું તો ભૂલી જાઉ છું—કે તમે પા કલાક બેઠા અને ધારો કે તમને સંકલ્પ-વિકલ્પ વગરની સ્થિતિ થઈ, અને એ ધ્યાન કરીને ચોવીસ કલાકમાં પા કલાક ગયો, બાકીના કલાક તો આ તમારા સંસાર વહેવારમાં તમે દોડો છો. એવા ધ્યાનથી તમારી પ્રગતિ નહિ થાય. પણ એ જે ધ્યાન તમને થયું એમાં જે તમારી અલિપત્તાનો તમે જે અનુભવ કર્યો એ અનુભવ તમે રોજ-બ-રોજના જીવનનાં કર્મ વ્યવહારમાં ઉપયોગ કરતા જાવ. એટલે એમાંથી નોંખા પડતા જાવ, તો એક ભૂમિકા પ્રાપ્ત થશે. તટસ્થતા જાગશે. ભગવાનના સ્મરણની એ મોટામાં મોટી ખૂબી છે. અનુભવ કરીને તમને કહું છું, એમ ને એમ નહિ કે ભગવાનનું સ્મરણ લાંબો ગાળો જ્યારે ચાલે છે ત્યારે એની અસર થયા વિના રહેતી નથી.

આ શાસોચ્છ્વાસ અખંડ છે પણ એની સભાનતા આપણાને નથી. પણ ભગવાનનાં સ્મરણની ખૂબી છે....કે એની સભાનતા આવી એટલે તટસ્થતા જગ્યી. એટલે તમે તે કરશો તો વિખૂટા પડશો. એટલે કર્મના બંધનથી તમે બચતા જશો, પણ એ કેટલા પ્રકારનું કેટલા કલાક સુધી સ્મરણ અને કેવી ભાવનાવાળું કરીને તમે લઈ જાવ છો એના પર મોટો આધાર છે. એટલે આપણો જો કાંઈ કરવું હોય, ભગવાનના માર્ગ પર જવું જ હોય તો-પાકો મરણિયો નિર્ધાર જો તમારો હોય - તો દિવસમાં વધારે ને વધારે

ગાળો લઈ જાવ. સ્મરણ, પ્રાર્થના, ભજન-કીર્તન, આત્મનિવેદન અને એમાંય જો તમે ગુરુ કર્યા હોય તો એને સન્મુખ ધરો, સન્મુખ રાખો. એને જે તે બધું કહ્યા કરો, એની નીકટતા રાખો, એને તમારા દિલમાં ઉતારો, મનમાં ઉતારો, બુદ્ધિમાં ઉતારો, પ્રાણમાં ઉતારો, પ્રયોગ કર્મ કરતી વખતે એને જીવતો કરો, તો ઘણો વેગ મળશે. વિકાસ થશે અને એને માટે આપણી ભૂમિકા તૈયાર છે. તૈયાર કરી શકીએ. ભગવાનનું સ્મરણ પાપીમાં પાપી કરી શકે છે.

આ આસનો બાસનો કરો છો એને તમે યોગ કહેતા હો તો, હું કહેતો નથી. એ તો ઉત્તમ પ્રકારની કસરત છે. શરીરના આપણા સનાયુઓને, જ્ઞાનતંતુઓને, આપણી નસોને આ આસનોથી ફાયદો થાય છે, તે બીજી કોઈ કસરતથી નહિ થાય. એ મોટામાં મોટું, ઉત્તમમાં ઉત્તમ કર્મ છે. એ વાત સાચી પણ એને યોગ નહિ કહી શકાય ! પણ એવા આસનો લાંબા ગાળા સુધી, પાંચ-પચ્ચીસ વરસ સુધી માણસ કરતો થાય, તો કદાચ ભૂમિકા એની પાકે ખરી.

એટલે આ કાળમાં આપણે જો કરી શકીએ એમ હોય તો આ જ કરી શકીએ એમ છે. સ્મરણ, પ્રાર્થના, ભજન, કીર્તન, આત્મનિવેદન-ગુરુ કર્યા હોય તો-એને 'સન્મુખ' રાખો. એની ગરજ જગાડો, અને એમાંથી પછી 'ભાવ' જાગે ત્યારે ધ્યાન કરવાનું કરો. પણ, તે પણ કાળ અને સ્થળ બંને નિશ્ચિત અને નિયમિત જોઈએ. તમારી મરજી પ્રમાણે કરો તો નહીં ચાલે. કાળ અને સ્થળ બંને નિશ્ચિત અને નિયમિત જોઈએ. સૂર્ય અને પૃથ્વી કદી ચૂકે છે ? કાળ ચૂકે છે ? સાહેબ, જોઈ લો. આ બધી સૂર્યમાળામાં ને બ્રહ્માંડમાં એક લય છે. કાળની એક રીધમ છે ! એની સાથે આપણે આપણો લય મીલાવવો પડશે.

(“ધર્મ અને સમાજ” દિ.આ., પૃ. ૩૮ થી ૪૩)

સ્વજન : ઉદ્ધ્વમાં જવા માટે 'હરિ:ઊ' બોલીએ પછી તે એક હેબિટ (ટેવ) ન ગણાય ?

શ્રીમોટા : ના, એવું છેને કે આ હેબિટ થઈ, પણ જે હેબિટમાંથી કોન્શ્યસનેસ જાગે છે, આપણાને જે સત્ત્વાનતા જાગે છે તે સત્ત્વાનતા આપણાને ઉદ્ધ્વમાર્ગ ખેંચી જાય છે. પછી ભલેને મિકેનિકલી કરીએ. ધારો કે મિકેનિકલી કર્યા કર્યું, પણ રોજના ચોવીસ કલાકમાં જ્યારે વધારેમાં વધારે ચૌદંડર કલાક થાય ત્યારે એ મિકેનિકલી નહિ રહે. પછી ઓટોમેટિક થઈ જતાં તેની સત્ત્વાનતા જાગે છે.

'અગ્રતા-એકાઅતા', પૃ. ૧૩૨

જપની સાથે સાથે

કામમાં મન રહેવાથી આમ તો જાપ તૂટે, પણ તે ન તૂટે, એવું પ્રેરકબળ આપણે કેળવવાનું છે. આપણા શરીરના કોઈ પણ એક અંગના હલનચલન સાથે જાપનું સંધાન કરી દેવાનું છે. જેમ કે આપણે કામ કરતા હોઈએ ત્યારે પણ આપણા પગના અંગૂઠાને એવી ટેવ પાડીએ કે તે સત્ત્વાન હાલ્યા કરે અને તેની સાથે મનમાં જાપ જપાતો જાય. હાથની કોઈ આંગળી કે પગની આંગળી પણ એવા ઉપયોગમાં લઈ શકાય અને જાપ આખરે તો એક ભાવ જ છે ને ? એ ભાવને એવી રીતે મૂર્ત સ્વરૂપ આપી શકાય છે. વારેવારે મનને ટકોરતા રહેશો. જાપ ચાલુ રહે તો મનને સંકોરવાનું કામ સહેલું થઈ પડે છે.

જો જાપ હદ્યના ધબકારા સાથે આપણે બરાબર કર્યા કરીએ તો ધ્યાન તો આપોઆપ આપણું ત્યાં જ રહેવાનું. મા ગમે ત્યાં હશે પણ બાળક જ્યાં સુધી પૂરું ચાલતાં શીખી ગયું નથી ત્યાં સુધી એ જ્યાં જ્યાં ફરતું હશે ત્યાં ત્યાં માનું ચિત્ત ફર્યા કરવાનું જ. એવી રીતે જાપનું ઉદ્ભવરસ્થાન હદ્ય છે. એટલે જો હદ્યના ધબકારા સાથે જાપ થવા લાગ્યા અને એ અભ્યાસ

સ્થિર થયો તો તો એ ત્યાંથી જ ઉઠશે, અને જો એમાં ભાવ ઉમેરાયો તો ધારણા તો આપોઆપ એની મેળે જ રહ્યા કરશે. જેમ નદી, પર્વતમાંથી નીકળી આપોઆપ સમુદ્રને મળે છે તેમ આપણા પ્રયત્નથી હદ્યના ધબકારા સાથે જાપને પ્રેમોર્ભિથી - ભાવથી-કરવાની ટેવ આપણાને પડી તો ત્રણે - જાપ, ધ્યાન અને ધારણા બરાબર થશે.

'જીવનપગરણ', બીજી આ. પૃ. ૪૫-૪૬
જપને ભાવયુક્ત કેમ રખાય ?

જપમાં હંમેશાં જીવતોજાગતો ભાવ પ્રગટો રહે તે ઘણું જરૂરનું છે. તેમાં એવી ભીનાશ પ્રગટે, ઊર્ભિ પ્રગટે એટલા માટે થોડી થોડી વારે જે કોઈ ભજનની આપણાને ઘણી અભિરુચિ હોય અને જે પ્રાર્થનાના પ્રકારનું હોય તેવું ભજન આપણે ભાવનામાં આર્ક્રતા પ્રગટાવીને ગાવું. એ ભજન બેત્રાણ વાર ગાઈશું એટલે એક પ્રકારની ઊર્ભિ પ્રગટશે અને એવી ઊર્ભિનો ઉપયોગ આપણે નામસ્મરણમાં કરવાનો છે. વળી, કોઈ વાર આપણા વહાલામાં વહાલા આપજનનું પણ ભાવથી સ્મરણ કરવાથી ઊર્ભિ પ્રગટે છે અને એવી પ્રગટેલી ઊર્ભિની મદદ લઈને નામસ્મરણને ભીનું ને ભીનું રાખવાનું છે. કોઈક વાર મોટેથી, ઉત્સાહથી થોડીક વાર બૂમો પાડીને દિલમાં હળવા થઈ જઈને વળી પાછું આપણે નામસ્મરણમાં લાગી જવું જોઈએ. કોઈક એવો પ્રસંગ બને અને ઊર્ભિ પ્રગટે, વાતચીતમાંથી પણ કોઈક એવી આનંદની ઊર્ભિ થઈ આવે ત્યારે જાગ્રત રહીને એ પ્રવાહને નામસ્મરણમાં વાખ્યા કરવાનો છે. નામસ્મરણ ભાવથી જેટલું થશે તેટલું તેમાં જીવંતપણું પ્રગટવાનું છે.

'જીવનસંશોધન', બીજી આ. પૃ. ૩૬૯-૩૭૦
('નામસ્મરણ' છ્ટી આ., પૃ. ૮૪ થી ૮૭)

શરીર જૂનું તજ્જ્ઞને પ્રવાસ, ફરીથી માના ઉદરે નિવાસ,
ફરી ફરીને વિષયોપભોગ, ફરીથી સંયોગ અને વિયોગ. ૮૬

જૂનું શરીર તજ્જ્ઞને [ફરીથી] પ્રવાસ [કરવો પડે છે], ફરીથી માના ઉદરે નિવાસ [કરવો પડે છે], ફરી ફરીને વિષય-ઉપભોગ [કરવાનો થાય છે], ફરીથી સંયોગ અને વિયોગ [થાય છે.]

મળે ફરી શૈશવ ને યુવાની, નવાં સગાં, નૂતન તેમ નારી,
ફરી નવું નાટક, નબ્ય રંગ, ફરી નવો ખેલ, નવો પ્રસંગ. ૮૭

ફરી[થી], શૈશવ ને યુવાની, નવાં સગાં, તેમ [જ] નૂતન નારી મળે [હે], ફરી નવું નાટક [ભજવાય છે], નબ્ય રંગ [મંચ ખડો થાય છે], ફરી નવો ખેલ [પડે છે], નવો પ્રસંગ [આવે છે.]

ફરીથી સંસાર જળોજથાની શિરે ધરી પોટલી ચાલવાની
તજ્જ શકે ટેવ ન એ પુરાણી ભવાટવીમાં ભમતો પ્રવાસી. ૮૮

ભવ-અટવીમાં [= સંસાર-જંગલમાં] ભમતો પ્રવાસી ફરીથી સંસાર[ની] જળોજથાની
[જંજાળમાં પડવાની], [ફરીથી] શિરે પોટલી ધરી [= ઊંચકીને] ચાલવાની એ પુરાણી
ટેવ તજ્જ ન શકે [= શકતો નથી.]

અનાદિ સંસારપથે પ્રવાસી યાચું તમોને શિર હું નમાવી,
“મારા હૃદે શીઘ્ર કરી પ્રકાશ, રોકો પ્રભો ! સંસૂતિનો પ્રવાહ.” ૮૯

અનાદિ સંસારપથે પ્રવાસી [એવો] હું તમને શિર નમાવી યાચું [છું:] મારા હૃદે શીઘ્ર
પ્રકાશ કરી [હે] પ્રભો ! સંસૂતિનો [= સંસારનો, જન્મ-મરણનો] પ્રવાહ રોકો.

સંસારસિંહુ વિશે સરું છું, ફરીફરી નીકળવા મથું છું,
ફરીથી ઊડો જઈને ફસું છું સંતપ્ત એથી હૃદયે રહું છું. ૯૦

[હું] સંસારનાસિંહુ વિશે [= માં] સરું [= ઝૂબું] છું, ફરીફરી નીકળવા મથું છું, ફરીથી
ઊડો જઈને ફસું છું, તેથી હૃદયે સંતપ્ત રહું છું.

‘મોટાચરણે’ના ૮૬થી ૮૮ શ્લોકોમાં ભંડ સાહેબ જીવદશાવાળાની જન્મ-મરણ-પુનર્જન્મની ઘટમાળની
વાત કરે છે. આ જે જન્મ-મરણનું ચક છે એમાંથી છૂટવું કઠિન ૪ નહિ, અતિ કઠિન છે. ભંડ સાહેબ ૮૮મી
કરીમાં લખે છે : “શરીર જૂનું તજ્જને પ્રવાસ, ફરીથી માના ઉદરે નિવાસ; ફરી ફરીને વિષયોપભોગ, ફરીથી
સંયોગ અને વિયોગ.”

શ્રી ભંડ સાહેબનો આ શ્લોક આપણને આદિ શંકરાચાર્યના ‘ભજગોવિંદમુ’ સ્તોત્રની યાદ અપાવે છે.
આદિ શંકરાચાર્ય દ્વારા આ સ્તોત્રની રચના કઈ રીતે થઈ તે પ્રસંગ પણ અતે નોંધવા યોગ્ય છે. એક દિવસ
શંકરાચાર્ય કાશી [બનારસ કહો કે વારાણસી કહો]ની કોઈ શેરીમાંથી જતા હતા. ત્યાં એમણે એક પંડિતને
મોટેથી વ્યાકરણના નિયમનો મુખ્યપાઠ કરતો સાંભળ્યો. તેમણે આ પંડિત પાસે જઈને બોલતો અટકાવીને
કહ્યું : “અત્યા ! વ્યાકરણ પાછળ શું કરવા વખત બગાડે છે ? અંતકાળે આ વ્યાકરણ તને બચાવી શકશે

નહિ !” આ પ્રસંગ પરથી આચાર્ય શ્રી શંકરે ‘ચર્પટપંજરિકા’ શીર્ષકથી ઓળખાતું એક સ્તોત્ર રચ્યું, જે ‘ભજગોવિંદમુ...’ સ્તોત્રથી જાણીતું થયું.

આ સ્તોત્રમાં શ્રી શંકરાચાર્ય અધ્યાત્મબોધ આપે છે : “શરીર ગળી ગયું, માથાના વાળ સફેદ થઈ ગયા, મોહું બોખું થઈ ગયું અને વૃદ્ધ લાકડીના સહારે ચાલવા લાગ્યો છે. તો યે આશા [ઇંદ્રજિત]ના પિંડને છોડતો નથી. રાત પછી દિવસ, પછી પખવાતિયું, પછી માસ, પછી ઉત્તરાયન, દક્ષિણાયન અને પછી વર્ષ ફરી ફરી આવે જ જય છે, તો યે માણસ ઈંદ્રજિત અને કોષ ત્વજતો નથી. માટે હે મૂઢ ! તું ગોવિંદને ભજ, ગોવિંદને ભજ ! ફરી જન્મવાનું, ફરી મરવાનું, ફરી જનનીના ગર્ભમાં સૂવાનું આ ચક સતત ચાલ્યા કરે છે. ઈશ્વરનો સહારો લઈ તું આનાથી મુક્ત થઈ જા.”

શ્રી શ્રીમા આનંદમયી ઘણી વાર દર્શનાર્થીને બે પ્રશ્નો પૂછ્યાં : “પિતાજી-ખૈયાજી, કહો સે આએ ? ક્યા રિટર્ન ટિકટ લે કર આએ હો ?” આ પ્રશ્નનો ગર્ભિતાર્થ એ છે કે ‘તમે ક્યાંથી આવ્યા ?’ તો કહેવું જોઈએ કે ‘સ્વદેશ’થી - ભગવાનને ઘેરથી, ચૈતન્યમાંથી. રીટર્ન ટિકિટનો અર્થ છે : ‘સંસારમાં આવા-ગમન. જન્મ અને મૃત્યુની ઘટમાળ.’ શ્રીમા ઉપદેશતાં કે એવું કરો કે જેથી આવાગમન મટી જાય. કારણ કે સંસારમાં પુનઃ પુનઃ આગમન થવાથી ભહુ સાહેબ લખે છે : ‘મળે ફરી શૈશવ ને યુવાની, નવાં સગાં નૂતન તેમ નારી ;’ ‘ફરીથી સંસાર જળોજથાની શિરે ધરી પોટલી ચાલવાની.’

આ ચકના સંદર્ભમાં શ્રી શ્રીમા આનંદમયીની પરાવાણીનું યથાર્થ અર્થઘટન કરતાં મહામહોપાઠ્યાય શ્રી ગોપીનાથ કવિરાજ લખે છે : “સંસારમાં બે પ્રકારના યાત્રી જોવામાં આવે છે. એમાંથી એક પ્રકારનો યાત્રી સંસાર[આવા-ગમન]માં ભટકે, ફરે છે. એક અવસ્થામાંથી બીજી અવસ્થાનો અનુભવ કરે છે. એ લોકજીવનનું લક્ષ્ય [સ્વ-રૂપની ઓળખ] સ્થિર ભાવે પકડી શકતો નથી એટલે સર્વદા જ વિક્ષિપિતચિત રહે છે. એ સધાળા યાત્રી વિષય-સુખની આશાથી અહીં તહીં પર્યટન કરે છે અને એકમાત્ર ભોગાકંક્ષા દ્વારા જ પ્રેરિત થઈ [પ્રત્યેક જન્મમાં] સર્વ કર્મોમાં પ્રવૃત્ત થાય છે. સંસારમાં આ પ્રકારના યાત્રિકોની સંખ્યા [રિટર્ન ટિકિટવાળા] અધિક છે.

“પરંતુ બીજા પ્રકારના લોકો પણ છે, જેઓ લક્ષ્યભ્રષ્ટ નથી. એ બધા યાત્રી ભગવાનની કૃપાથી નિરંતર મહાલક્ષ્યની [મુક્તિ, મોક્ષ, સ્વરૂપની ઉપલબ્ધિ] પ્રત્યે જ દિઝિક્ષેપ કરે છે, યથાશક્તિ આ લક્ષ્ય પ્રત્યે અભિમુખ થઈ આગળ વધવાનો પ્રયત્ન કરે છે. શ્રીમા એ લોકોને ‘સ્વભાવના યાત્રી’ [પોતાના આત્માની ઓળખના યાત્રી] કહીને વર્ણન કરે છે. એ લોકો સંસારને વિદેશ માને છે અને સર્વદા સ્વદેશ [સ્વધાર] પાછા ફરવા ઉત્કંઠિત રહે છે.”

“કાળના રાજ્યમાં જ્યાં સુધા, પિપાસા, જરા, મૃત્યુ અને કામકોધાદિ શત્રુઓના ખેલ નિરંતર જીવને પીડિત કરે છે, એ જ ચિદાનંદ અથવા ભગવત્સ્વરૂપથી ઉદ્ભવેલા જીવ માટે વિદેશ છે. જ્યાં સુધી મહાજ્ઞાનનો ઉદ્ય નથી થતો ત્યાં સુધી તેઓ પોતાનો દેશ અથવા વિદેશ આ ભેદનો અસ્વીકાર નથી કરી શકતા. આથી જ ભહુ સાહેબ ગુરુદેવ શ્રીમોટાને પ્રાર્થે છે : ‘સંસારના સિંહુ વિશે સરું દું,’ વળી પ્રાર્થે છે : ‘ગુરુદેવ, આ સંસૂતિના પ્રવાહને રોકી દો.’

શ્રીમા આનાથી પણ આગળની વાત કરે છે જેને સમજાવતાં શ્રી ગોપીનાથ લખે છે : “જ્ઞાનનો ઉદ્ય થતાં સર્વ કાંઈ વિપરીત થઈને જોવામાં આવે છે, ત્યારે એ વિદેશ પણ સ્વરૂપમાં આત્મપ્રકાશ કરે છે. ત્યારે ક્યાંય પણ વિષય જોવામાં આવતો નથી. એક માત્ર ભગવત્સ્તુતા જ વિષયના રૂપમાં સર્વત્ર વિરાજમાન રહે છે.” આથી ભહુ સાહેબ ૮૧મા શ્લોકમાં લખે છે કે પોતાના આત્મસ્વરૂપનું દર્શન થતાં સંસારના ત્રિવિધ -

[આધ્યાત્મિક, આધિક્ષોત્તિક, આધ્યાત્મિક] તાપ સદા માટે શરીર જાય છે. અનન્ય ભાવે હરિને-ગુરુને-ઈષ્ટેવને સ્મરે છે તેને પોતાના સ્વ-સ્વરૂપની ઓળખ થાય છે - આત્માની ઉપલબ્ધિ થાય છે જે માનવ જીવનનું ચરમ - પરમ લક્ષ્ય છે.

ભહુ સાહેબ સંસારના સિંહદુની વાત કરે છે. ડિવાઈન મધર અધ્યાત્મના સિંહદુની વાત કરે છે. તેઓ કહે છે કે આધ્યાત્મિક જીવનમાં પ્રવેશ કરવો એટલે તો દરિયામાં તમે જંપલાવો છો તેમ ભગવાનમાં જંપલાવવું, ભગવાનમાં જીવન ધારણ કરતાં શીખવું. 'તે કેવી રીતે કરવું?' 'હું ક્યાં પરીશ?' 'મારું શું થશે?' વગેરે વિચારો કરવા થોભ્યા વગર સીધેસીધા જંપલાવી દેવાનું છે... અલબત્ત જેમ દરિયામાં જંપલાવતા પહેલાં તમે દરિયો જોયો હોવો જોઈએ, તથા તેને વિશે કાંઈક જાણાનું પણ જોઈએ તેમ આધ્યાત્મિક વાસ્તવિકતાની કાંઈક જાંખી તમને થયેલી હોવી જોઈએ. એ જાંખી ઘણું ખરું ચૈત્ય-પુરુષ [આત્મા]ની જાગૃતૃપે થાય છે. કોઈ પણ પ્રકારનો સાક્ષાત્કાર થવો જરૂરી છે,— ભલે પણી તે ઊંડો અંતરાત્માનો, કે સમગ્ર ચેતનાને લગતો ન હોય, પરંતુ તે કોક પ્રબળ મનોમય કે પ્રાણમય પ્રકારનો હોવો જ જોઈએ. તમારી અંદર કે તમારી આજુબાજુ ભગવાનની હાજરી તમે અનુભવેલી હોવી જોઈએ. ભગવાનની દિવ્ય ભૂમિકાની હવાનો તમને સ્પર્શ થયેલો હોવો જોઈએ અને તેની વિરુદ્ધ સામાન્ય જીવનની ગુંગળાવી નાખતી હવાનું દ્વારા પણ તમે અનુભવ્યું હોવું જોઈએ અને એ ભારે વાતાવરણમાંથી બહાર નીકળવા ભારે પ્રેરણા થયેલી હોવી જોઈએ. [જેમ કે ભહુ સાહેબ લખે છે : "સંસારના સિંહદુની વિશે સરું છું..."]. જો તમે એ અનુભવ્યું હોય તો પ્રભુની દિવ્ય વાસ્તવિકતામાં તમારે અનન્યભાવે માત્ર શરણ લેવાનું છે. લાંબી વાતચીતને અંતે ડિવાઈન મધર કહે છે : "સંપૂર્ણભાવે અને સમગ્રભાવે ઝુકાવો. આ બાધ્ય જગતની અભ્યવસ્થિતતાથી તમે મુક્ત થઈ જશો અને સાચા આધ્યાત્મિક જીવનનો અનુભવ મેળવશો."

(કમશા:)

'હરિ:ઝેં ગુંજન'ના ગ્રાહક થવા માટેનું ફોર્મ

લવાજમના દર : વાર્ષિક : ₹ ૬૦/- પાંચ વર્ષ માટે : ₹ ૨૫૦/- દસ વર્ષ માટે : ₹ ૪૦૦/-

નામ : _____

સરનામું : _____

ગામ/શહેર : _____ તાલુકો : _____ કિલો : _____

પીનકોડ નંબર : _____ ફોન / મોબાઇલ : _____

હું 'હરિ:ઝેં ગુંજન'ના ડિમાસિક-સામયિકનાં લવાજમ પેટે મનીઓર્ડર/ચેક/ડીડી/ઈ-બેંકિંગ દ્વારા રીસાની રીતે (અંકે રૂપિયા _____) મોકલાવું છું. ચેક/ડીડી નંબર : _____ તારીખ : _____ બેંકનું નામ : _____

નોંધ : ચેક/ડીડી 'હરિ:ઝેં આશ્રમ, નડિયાદ'ના નામનો મોકલવા વિનંતી.

ફોર્મ તથા ચેક/ડીડી/મનીઓર્ડર મોકલવાનું સરનામું :
હરિ:ઝેં આશ્રમ, પો.બો. નં. ૭૪, નડિયાદ. પીન-૩૮૭ ૦૦૧
મો. : પદેશભાઈ શાહ - ૯૮૭૮૦૪૬૨૮૮, ૯૪૦૮૬૨૦૭૫૭

લવાજમ ભરનારની સહી

બનારસનું મકાન

પૂજ્ય શ્રીમોટાને સને ૧૯૭૮માં
તા. ૨૮ માર્ચ (રામનવમી)ના રોજ
બનારસમાં જે મકાનમાં મેડા ઉપર
સાક્ષાત્કાર થયો હતો તે મકાન.
નવો નંબર ઈ-૭ બિનરીકષણિક વિસ્તાર,
બનારસ યુનિવર્સિટી કેમ્પસ, કાશી

પૂજય શ્રીમોટાના સાક્ષાત્કાર દિને (રામનવમી મંગલાચક) (શાર્ડુલવિકીર્તિત)

આજે મંગલ નોમની સુભગ શી, વીળી પ્રભા પાવની !
સાક્ષાત્કાર થયો અનંત પ્રભુનો, ચૈતન્યધારા વહી.
આજે હો ગુરુવર્યને હદ્યની પાદામ્બુજે અર્થના,
ચેતાવો પથદીપિકા જીવનમાં તારી ગુરુ ચેતના. ૧

પાયા જે સ્થિતપ્રભાની વિરલ શી, શાંતિ હું શાશ્વતી;
આજે ગાઉ પ્રશરિત હું હદ્યથી આ કર્મયોગી તહી,
નિર્મોહી, નહિ રાગદૈષ હદ્યે જેને કદી સ્પર્શતા,
ના ભોગી; નહિ કામ, કોષ, મદ ને ના તીઠઠી કામના. ૨

જેના અંતરમાં અખૂટ સમતા ના છે કશીયે સ્મૃષ્ટા,
આનંદી સુખ હુઃખ હું પર જે, નિયે રમે ભાવમાં,
યોગી એ જલપદ શા જીવનમાં, નિર્લોપ નિયે શુચિ,
આત્માનંદ મહી સદા વિહરતા, મુક્તિ સહેલ લહી. ૩

આસક્તિ નહિ લેશ માત્ર જીવને, જેને કદી બાંધતી,
દ્વિવ્યાનંદ મહી સદાય રત જે એવી સમાવિસ્થિતિ,
નિર્જ્ઞામી પ્રભુયંત્ર નિત્ય બનતાં કર્મો જગે આચરે,
ચેતાવો પ્રભુપ્રેમ વજ જીવને કલ્યાણ સૌનું કરે. ૪

રોમેરોમ પ્રહૃદલતા પ્રગટા જેને પ્રભુમસ્તીની !
અંગેઅંગ જરે જીવનનું ચૈતન્ય જૈના મહી;
એવા જીવનમુક્તને હદ્યની પાદામ્બુજે અર્થના !
ચેતાવો પથદીપિકા જીવનમાં તારી ગુરુચેતના. ૫

જેની મંગલ છત્રધિંય જીવને શાંતિપ્રદા મોક્ષદા !
જેની પાવન ગોદ તો ભવરણે શક્તિપ્રદા પ્રાણદા;
એવા હે ગુરુદેવ ! આજ તુજેને પાદામ્બુજે વંદના;
ચેતાવો પથદીપિકા જીવનમાં તારી ગુરુચેતના. ૬

આજે ધન્ય ઘરી પ્રભુ મિલનની આ જન્મ સાફલ્યની,
તારા મંગલ પર્વની હદ્યમાં હો પાવની સંસ્મૃતિ.
આજે કો ગુરુવર્યને હદ્યની પાદામ્બુજે અર્થના.
ચેતાવો પથદીપિકા જીવનમાં તારી ગુરુચેતના. ૭

અર્થુ મંગલ પ્રાર્થના તવ પદે, તારી કૃપાથી રથી;
તારા ચેતનદાનથી જીવનની ભાવાંજીલિ અર્પવી;
વાવ્યાં ચેતન-બીજ તેં જીવનમાં ફાલીફૂલીને કળો;
તારી દિવ્ય કૃપા વહે જીવન આ હો ધન્ય ને પૂર્ણ હો. ૮

— સરોજબેન કાંતાવાળા

(BOOK-POST - Printed Matter)

Printed and Published by RAJENDRA BACHUBHAI RAVAL on behalf of HARI OM ASHRAM - NADIAD and Printed at Sahitya Mudranalaya Pvt. Ltd., City Mill Compound, Kankaria Road, Ahmedabad-380022 and published from HARI OM ASHRAM - P.B. No. 74, NADIAD.

Hon'ble Editor RAJENDRA BACHUBHAI RAVAL